

Bütün dünya işçileri birleşiniz!

Aydınlık

Sayı: 24

İçtimai, terbiyevi, edebi aylık mecmuadır.

Ağustos 924 – 340

Münderecat

Menfi Halkçılıktan Müsbet Halkçılığa	Şefik Hüsnü
Cihan Harbinin Üçüncü Sene-i Devriyesi	Sadreddin Celal
Neşter ve Çığlık	Tuğrul Vecdi
Üçüncü Beynelmilelin Tarihi	Ş. H.
Cihanda İktisadi Vaziyet	Öjen Varga
Genç Leninistler Türküsü	Şarklı
Bolşevikler Diyarında âli Tahsil	Sabiha Şaziye
5 inci Komünist Kongresi	Zinoyef
Rusya'daki Müslüman Kadınları	Fevziye
İnkılabî Vecizeler	Sa'i
Tramvaycıların Tedhişi Münasebetiyle	Cihad

Mecmuayı her ayın birinci günü bil-umum kitapçılarda arayınız.

İdarehane: Bab-1 Ali caddesinde 66 numeroda aydınlık mecmuası

Tevzi Mahalli: Bab-1 Ali caddesinde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 kuruştur.

İstanbul: Amedi Matbaası

Menfi Halkçılıktan Müsbet Halkçılığa

İçtimai teşekküllerde: sendikalara tam bir serbestî vermeyen cumhuriyet kuru bir laftan ibarettir

Birer hıyanet ocağı olan tahtları devirip, bir cemiyet idaresi altına girdiğimizden beri hep seviniyoruz; en müterakki halkçılık esasları ağızlarımızda dolaşıp duruyor. Fakat parlak kelimelerin, süslü düsturların verdiği ve ilhana şaşkınlıktan bir dakika sıyrılıp, ortalığı biraz araştırarak olursak bol bol bahsini ettiğimiz usullerin, prensiplerin henüz tatbikat sahasında izine bile tesadüf edilemediğini görmekte gecikmeyeceğiz. İnkılapçılar, muhaliflerimize hücum işini zaman zaman tehir ile, kendi aramızda da hesaplaşmış, akidelerimize sadık kalmak için yapmaya mecbur olduğumuz şeylere nazaran; yaptıklarımızı mukayese etmek mecburiyetindeyiz. Aksi takdirde, farkına varmaksızın tereddidi uçurumuna doğru yuvarlanmak muhakkaktır.

Biz inkılâbın canlı bir hakikat şeklinde, en uzak hedeflerine kadar eriştiğini görmek isteyenlerdeniz. Onun bir kelime gürültüsü arkasında saklanan bir iskelete dönmesine mani olmak için elimizden gelen her şeyi yapmaya azmetmiştir. Bunun içindir ki memleketimizdeki içtimai değişme hareketinin seyrini müşak bir baba dikkat ve endişesiyle, adım adım takip ediyor, müşahede ettiğimiz tevakkufları tereddileri inhirafları merhametsizce tenkid etmeyi vazife biliyoruz.

Son zamanlar amele sınıfının maruz kaldığı haşın muameleler ve düştüğü feci vaziyet, cumhuriyet idaremiz “defter imalini” karıştırmamıza saik eyledi. Maatteessüf müsbet bir icraat bulmak hususundaki gayretlerimiz boşa gitti. Halkçılıktan doğma, işlemeye başlamış yeni hiç bir cihaza tesadüf edemedik. Tarihi kıymetlerinin azameti önünde tekrar eğilmek mecburiyetini hissettiğimiz, birçok esaslı tahavvulat geçirdiğimizi inkâr edecek değilim. Ve hiç şüphesiz derebeylik ve hükümdarlıktan müdevver, asrileşmemize engel olan, eşkâl ve müessesatın yıkılması, içtimai bünyemiz üzerinde gayet hayırlı ve rehakâr¹ bir tesir husule getirecektir. Fakat ehemmiyetleri ne kadar büyük olursa olsun bunlar bila-istisna menfi icraattan maduddur. Yapılan işleri birer birer gözden geçirelim: saltanat ve hilafetin ilgası, hanedanın teb'id²i, dinin devletten tefriki, medreselerin ve mehakim-i şeriyenin seddi, gediklerin ilgası, ilh. . . Büyük küçük ne yapılmışsa hepsi, mahiyet itibarıyla, inkılâbın tahrib safhasına dâhildir. Bu teşebbüsatin, kendisinden emin bir halkçılık akidesinden ilham aldığı aşikârdır. Fakat bu menfi bir halkçılıktır; ardından derhal müsbet, yaratıcı faaliyetler yekdiğerini takip etmezse ekseriyetin nazarları tahassürle arkaya, maziye çevirilir, zihniyetler eski görüşler içinde uyuşur kalır. Arzu edildiği gibi velud hamlelere isal eden, ruhi değişmelerden eser görülmez. Bir inkılab rağbet ve muhabbet celb edebilmek için, yalnız bıkmayla iktifa etmemeli, bir taraftan da fikriyatına uygun yeni bir bina yapılmalıdır.

¹ Kurtarıcı.

² Kovma, uzaklaştırma.

Bizim teessürümüzü mucib olan, cumhuriyet hükümetinin bu sahadaki hareketsizliğidir. Her hususta eski devrin kanunlarıyla amel olduktan sonra, hükümdarlık yerine cumhuriyetin ikamesi bile, müsbet halkçılık istikametinde derin bir mana ifade etmez. Halkı devlet işlerine, gittikçe daha ziyade, alakadar etmeyi şiar ittihaz eden inkılab hükümetimiz ve halkçılarımız, elan millet meclisi intihabatında bile bundan takriben yarım asır evvel, Mithat paşa zamanında yapılmış olan kanunu tatbik etmektedirler. Akval ile efal arasındaki tezada bundan iyi bir misal gösterilemez. Ne tarafa bakılsa, işlerin daima yalnız yarısı – menfi kısmı – başarılı olmuş olduğu nazara çarpar.

* * *

Bu o kadar aşikâr bir müşahededir ki, misalleri çoğaltmayı lüzumsuz buluyoruz. Biz bugün bilhassa içtimai teşkilatlar meselesi üzerinde ısrar etmek istiyoruz. Cumhuriyet ve halkçılık demek halkın serbest tecemmu ettiği, bila-kayd ü şart teşkilatlanabildiği bir hükümet şekli demektir. Bu en hayati, müstacel meseleye henüz el sürülmüş değildir. Dar görüşlü meşrutiyetin emekleme devresinden yadigâr kalan cemiyetler ve grev kanunları, elan bugün amelenin, köylünün ve alel-umum müstahsillerin elini ayağını bağlamaktadır. İçtimai şuuru arttığı nisbette toplanmak, taazi etmek ihtiyacını duyan halk, bu istikamette atmak istediği her adımında bu kanunların tahdidat ve takyid³atına çarpıp sendelemektedir. Bu yüzden, umumi dağınıklık içinde, cumhuriyet hükümeti, zahiretine güvenilecek, halk kitleleriyle temasını temin edecek bir içtimai istinad noktasından mahrum kalıyor. Heyet-i içtimaiyenin şekilsiz bir yığın halinde bulunmasından naşi o da muttasıl⁴ sendeliyor.

Cemiyet tabakatının ve bilhassa müstahsil sınıfların muntazam ve sağlam teşkilatlar etrafında toplanması imkânı olmayan memleketlerde, ancak zorba ekalliyetlerin hâkimiyeti mevzu-ı bahs olabilir. Cumhuriyet tabiatıyla manasız kuru bir laftan ibaret kalır. Dünyanın bütün hüsn-i niyetleri [619] ve saimi arzuları bir araya gelse yine, her türlü iğfale müstaid⁵, teşkilatsız bir cemaat üzerinde, bir halkçı idare tesisine muvaffak olmayacağı bedihidir. Müsbet bir neticeye varmak matlub ise her şeyden evvel, halefin esaslı ve asri bir tarzda taazi etmesini mümkün kılmalıdır.

Hâlbuki biz de sendika tabirinin kullanılmasına bile cevaz-ı kanuni yoktur. Vaziyetimizin fecaate bundan belîğ bir misal olamaz. Siyasi, içtimai, iktisadi, ilmi her türlü teşkilatlar, köhnemiş cemiyetler kanununa tevfikan kurulmazsa, icra-yı faaliyetten men olunur. Ve kurun-ı vustai bir dimağın doğurmuş olduğu tatil-i eşgal kanununda tarif edilen bütün merasime riayet etmeksizin, ilan edilen grevlere iştirak eden ameleye karşı, halk hükümeti kanun namına, müsellah kuvvetler sevk eder. Bir kaç gün evvel İstanbul ahalisi, hükümetin böyle kanlı bir teşebbüse şahid olmuştur.

* * *

³ Kayıt ve şarta bağlama.

⁴ Aralıksız.

⁵ Kabiliyetli, uyanık.

Bu gayr-ı tabii vaziyete bir an evvel nihayet verilmeli, müstacilen sendikalar teşkil hususunda tam bir serbestî temin eden bir kanun tedvin olunmalıdır. Aksi takdirde müstahsil kitlelerin cumhuriyet hükümeti hakkındaki itimadlarını kaybetmelerinden korkulur. Bu kanun, yalnız işçilerin değil, bütün içtimai zümrelerin menafiine hadim olacaktı. Büyük ve umumi bir hoşnutsuzluğun önüne geçmek istiyorsak, teşkilatlı halktan cumhuriyete zarar gelmesi ihtimali olmadıği kanaatini, dimağlarımıza yerleştirmeli ve hemen içtimai harekâtı tahdid eden mâniaları ortadan kaldırmaya koyulmalıyız.

Yapılacak iş, teşkilat-ı esasiye kanunuyla milletin bil-kuvve iktisab ettiği hakları, fuzuli müdahalelerden kurtaracak ve onlardan bila-kayd ü şart istifadeyi mümkün kılacak bir vesika vücuda getirmektir. İnkılâbın selameti namına alakadar vekâletlerin harekete gelerek, dört gözle beklenen bu içtimai kanunları şimdiden itina ile ihzar etmelerini temenni ederiz. İstihsal işlerinin başka tarzda tanzimi kabil değildir. Patron ve işçi münasebetlerini hal ve işçinin asgari hukukunu tasrih eden mesai kanunuyla sendikalar kanunu idare-i hazıranın temel taşları müşabehesindedir. Halkçılık bu müsbet adımı atmazsa kendi hayat[ın]a su-i kasd etmiş olur.

Bu kanunlar gayet geniş bir halkçılık ruhundan fişkırmalıdır. İtikadımıza göre her türlü tahdidatın ve kırtasî muamelatın önüne geçecek şekiller bulmak lazımdır. Sendikalar kanununda gözetilecek esaslı noktalar şunlardır: her türlü sendikaların ve sendika birliklerinin teşkili ve resmen tanınmaları için gayet basit bir tescil muamelesi kâfi görülmeli; aynı mesleğe mensup veya aynı menfaatlere malik sekiz on kimsenin bir araya gelerek bir sendika vücuda getirmelerine cevaz verilmeli; bir müessese müstahdemlerinin la-akal sülüsünü cem eden sendikalara, amele namına patronlarla münasebete girişmek ve mukaveleler akdetmek hakkı bahş olunmalı; aynı mesleğe mensup işçilerden mürekkep sendikaların meslek ittihadları ve bir şehir veya sınaî merkez dâhilindeki muhtelif sendikaların sendika birlikleri teşkil edebilecekleri ve bu birliklerin beynelmilel ittihadlara dâhil olabilecekleri tasrih edilmeli; grev hakkından istifadeyi müstahil⁶ kılan kuyud ve şurut ilga olunmalı; patron ile itilaf edemeyen sendikalar, alakadar amelenin reyini aldıktan sonra, derhal tatil-i eşgal edebilmeli; hükümet tavassut teklifinde bulunduğu takdirde bila-ilmihal hemen müzakerat cereyan ederek, uzlaşamayan amele istediği gibi hareket etmekte yine serbest olmalıdır.

Mesai kanununa gelince: İzmir iktisad kongresinde amele grubu tarafından kabul ettirilen asgari metalibin buna esas ittihaz olunmasını, Türkiye amele sınıfı müttehiden talep etmektedir.

* * *

Memleketimizde, içtimai meselenin cezri bir tarzda hallini cemiyetimizde mevcut teknil ahenksizliklerin izalesini, hülasa bütün mütenakız menfaatlerin telifini mesleki temsilden bekleyen, münevverler sınıfına mensup bir zümre vardır. Bu “dava-yı kül”

⁶ Boş, imkansız.

taftarları zaman zaman meydana çıkmakta, ufak bir tahrikâttan sonra yine gözden nihan olmaktadır.

Biz ferdi temellük temeline ilişmeyen herhangi bir ıslahatın efsanevi tesirine inanmadığımız için, bu mesleki temsil mucizesine de iman edenlerden değiliz. Fakat bunun, geniş bir ruhta tatbik edilmek şartıyla, burjuva halkçılığının diğer eşkâline nazaran daha müttekâmil ve müreccah⁷ bir şekil olmasına ihtimal veririz. Yalnız mesleki temsilden, hissedilebilecek bir netice istihsal edilmesi muntazam, kuvvetli serbest sendikaların vücuduna vabestedir. Muhtelif mesalikin erbabı sağlam sendikalar etrafında taazi etmiş bulunursa ancak o zaman onların temsili mevzu-ı bahs olabilir. Aksi takdirde mesleki temsil de, bugünkü halkçılık gibi, boş ve yavan bir laf olmaktan kurtulamaz. Coğrafi ve mahalli temsil, heyet-i ihtiyariyelere istinad ettiği için, mahalle ve karye teşkilatları bizdeki gibi berbat olan yerlerde nasıl ki, intihabat-ı adi bir göz boyacılığından ibaret ise, sendika teşkilatlarından mahrum bir memlekette, mesleki temsil, belki bundan daha iğrenç bir kepezelik olacaktır.

Buna mebni mesleki temsil taraftarları, sendikacılığın seri bir tarzda inkişafıyla yakından alakadar olmak mecburiyetindedirler; sendika teşkili hürriyeti lehinde açtığımız mücadeleye, samimi iseler, bütün kuvvetleriyle iştirak etmelidirler. Memleketimizde halkçılık için bir hayat ve memat meselesi olan bu davanın müdafaasına bütün inkılâpçıları davet ediyoruz. Müşterek şiarımız: “sendika serbestîsi, sendika hukuku, sendika birlikleri lehinde savaş!” olmalıdır.

Maçka 27 Temmuz 924

Doktor Şefik Hüsnü

⁷ Üstün tutulan.

Cihan Harbi'nin Üçüncü Sene-i Devriyesi

Beynelmîlel kapitalizm ve emperyalizm, milletleri birbirleri üzerine saldırdığı günden beri on sene geçti. Ve dünya, bu milletler harbinden, girdiğinden büsbütün başka bir şekilde çıktı.

Tam çalışma yaşında, genç ve dinç on bir milyondan fazla insan topraklara gömüldü – milyonlarca insanlar sakat ve alil vücudlarını bir yük gibi sürüklüyorlar. Maddi ziyanlar akıl ve hayale sığmaz derecede azimdir. Muharib devletlerin heyet-i mecmuasının senelik ziyanları otuz milyar altın frank tahmin ediliyor. Harp masrafları bir trilyon üç yüz milyarı geçmiştir.

Bu kadar azim bir para ile dünyanın bütün şimendiferlerini inşa etmek kabil olduğu düşünülecek ve bunlara fizyolojik sefalet neticesi ve fiyatın çoğalması ve tevellüdatın azalması gibi feciaları da ilave edecek olursak o zaman beşeriyetin başına gelen felaketin dehşeti meydana çıkar.

İşte kendisine kurtarıcı sıfatı izafe edilen meşum bir harbin başlıca neticeleri.

Avrupa demokrasisinin harp şiarları şunlardı: Prusya askerliğini mahvetmek, bütün milletleri mukadderatlarına bizzat sahip kılmak, hak ve adalet, hürriyetin hâkimiyetini temin etmek fakat bu demokratik muthike⁸ en ibtidai hak ve adalet esaslarını çiğneyen ve tarihte misline tesadüf edilmeyen feci bir muahede ile nihayet buldu.

Sermayedarlar, (son harp) dedikleri harpten muzaffer çıktuktan sonra, işçilere ve bütün yoksul halka vaat ettikleri ıslahat yerine, amele sınıfına karşı şiddetli bir taarruza geçtiler, birçok memleketlerde sekiz saatlik iş günü lağv edildi ve kapitalizmin son silahı olan façizm, amele teşkilatlarını harab etti.

Harb-i umumînin en mühim neticelerinden biri de Avrupa sermayesinin cihan hâkimiyetine nihayet vermek olmuştur. Merkez-i sıklet, müttehîde-i Amerika'ya geçmiştir. Avrupa, kudretli Amerika kapitalizminin hâkimiyet ve esareti altına girmiştir. Bugün cihanda hâkim-i mutlak olan dolardır.

İşte dört senelik harp ve altı senelik sulh!. Dan sonra dünyanın hali.

Binlerce muhteri⁹ler yeni ve müthiş tahrîb vasıtaları keşf ve imaline çalışıyorlar. Yeni harp hazırlıkları hummalı bir faaliyetle devam ediyor. Ve bugün harp ihtimali 1914'ten daha ziyadedir.

⁸

⁹ İcad eden.

Harb-i umumîden evvel dünyanın bütün memleketlerinde silah altında bulunan yedi milyon askere mukabil Versay sulhundan sonra on bir milyon asker mevcuttur. Yani harbinden evvelkinin iki misli. . . Müttehide-i Amerika 1914'te orduları için 49 milyon isterlin sarfediyordu. 1920'deki harp bütçesi 500 milyon lirayı tecavüz ediyor.

Şu mühim nokta üzerinde ısrar etmek icab ediyor, bütün bu harp hazırlıkları, mevki-i iktidarda, olan hükümetler hangi burjuvazi grubuna veya onların müdafileri olan hain sosyalistlere mensup olursa olsun, devam ediyor ve edecektir. Makdonald hükümeti de Kurzon hükümeti kadar emperyalisttir ve deridnot yaptırır. Heryu hükümeti ile Puankara hükümetinin, esas meseleleri suret-i hallerinde hiç fark yoktur. Tahdid-i teslihat¹⁰ isteyen ve milletler arasındaki ihtilafların beynelmilel hükm heyeti tarafından hal ve fasl edileceğini iddia eyleyen (sulh-perver – pasifist) masalları, harp hazırlıklarını halk nazarında gizlemekten başka bir şey yapmıyor. Teessüsü yeni bir sulh ve saadet devresi açacağı iddia edilen (cemiyet-i akvamın) emperyalist devletlerin elinde bir oyuncak, küçük ve kuvvetsiz devletleri ezmek ve esir etmek için en iyi bir riyakârane vasıta olduğu birçok hadiselerle teyid etmiştir.

Muhakkaktır ki, hadisatın mantığı, beşeriyeti yeni harplere, yeni felaketslere doğru sürüklüyor.

Evet, milyonlarca insan ölmüştür. Milyonlarca insan sakat ve alil kalmışlardır. Beşeriyetin binlerce senelik sa'y ve gayreti ve fedakârlığı neticesi meydana gelen azim servetler, asar-ı medeniyet mahvedilmiştir. Her yerde inhitat ve sefalet hâkimdir. Ve buna rağmen beşeriyet bugün yeni harpler arifesinde bulunuyor. Ve bütün bunlar olmuştur, çünkü bankerler, borsa bazerganları, demir ve çelik ve petrol krallarının zengin olması lazım, patlayasıya karınlarının şişmesi icab ediyor.

İşte emperyalizm mantık ve adaleti!

Fakat bu nedir? Aceb beşeriyet, bu felaket ve beliyye¹¹lerin ezeli [621] ve ebedi mahkûmu mudur? Harb; içtimai, iktisadi, insani gayr-ı kabil-i ictinab bir zaruret midir?

Şüphesiz hayır. Harbin hakiki ve zahiri, asıl ve tali birçok sebepleri vardır. Bir millette sınıflar arasındaki mücadelenin hakiki ve asıl sebebi, kapitalizm nizam-ı içtimaisi olduğu gibi, milletler arasındaki harplerin de hakiki sebebi de yine o yedi başlı ejder. Her memleket burjuvazisi, diğer memleket burjuvazileri zararına olarak büyümek, zenginleşmek, cihana iktisaden hâkim olmak istiyor.

İşte harblerin hakiki sebebi budur. Harbin ortadan kalkması için de bugün milletleri idare eden kapitalist nizam-ı içtimaînin ortadan kalkması lazımdır. Ancak işler mevki-i iktidara vaz-ı yed edecekleri ve komünist cemiyeti teessüs edecekleri zamandır ki harb

¹⁰ Silahlandırma.

¹¹ Bela, musibet, keder, tasa.

ortadan kalkacaktır. Çünkü muhtelif memleketler işçilerinin menfaatleri zıd değildir, müşterektir.

Bunun içindir ki en samimi bir surette harb aleyhdarı olan işçilerdir. Ve onların mücadele teşkilatları olan sendikalar ve komünist partileridir.

Fakat, harbin hakiki sebebi kapitalist nizam-ı içtimaîsi olduğunu tasdik etmekle beraber, muhakkaktır ki eğer burjuva hükümetleri, cihan harbinde sendikaları ve sosyalist partilerinin gayr-ı muntazır yardımlarını bulmamış olsaydılar, herhalde harb olmayacak yahut bir kaç ay gibi pek kısa bir zaman devam edecekti. Kapitalist cemiyeti, sendika teşkilatlarının muaveneti olmaksızın milyonlarca insanı mezbahaya sürükleyemezdi.

1914'ten evvelki enternasyonal kongrelerinde harb ihtimali düşünülmüş, sebepleri ve amilleri büyük bir vuzuhla meydana konmuş ve emperyalist harb hazırlıkları, harb vukuu karşısında sosyalist partilerinin alacakları vaziyet tayin edilmişti.

Enternasyonal harb aleyhindeki kararlarını aldığı zaman, gayet sarih mecburiyet ve taahhütler altına girmişti. Fil-hakika (ştutgard) kongresinin bir kararında diyordu ki:

Bütün ameleler ve parlmntodaki mümessiller bütün vasıtalarıyla deniz ve karadaki teslihatta karşı mücadele etmeye mecburdurlar.

Mani olmak için yapılan bütün cehd ve gayretlere rağmen harb ilan edilirse sosyalistler onu bir an evvel bitirtmek için bütün teşebbüsleri yapmak ve bundan başka, harbin tevlid edeceği iktisadi buhranlardan istifade ederek geyiş[geniş] proletarya kitlelerini ayaklandırmak ve kapitalist hâkimiyetinin sukutunu tesri etmek mecburiyetindedirler.]

İşte görülüyor ki harb vukuunda sosyalistlerin vazifeleri sarahaten taayyün etmişti: kapitalist harbini harb-i dâhiliye tahvile etmek. Kargaşalıktan istifade ederek mevki-i iktidara vaz-ı yed etmek.

Hâlbuki bütün memleketlerde sendikalar ve sosyalist partilerinin yanında bulunan tanınmış rehberlerin büyük bir ekseriyeti beynelmilel kongreler mukarreratını, taahhütlerini ayaklar altında çiğneyerek kendi memleketlerinin burjuvalarıyla ittifak-ı mukaddes yaptılar.

İtilaf devletlerinin sendikalist ve sosyalistleri demokrasiyi barbarlığa, merkezi memleketler sosyalistleri içtimai terakkiyi kozaklara karşı müdafaa ettiklerini söylüyorlardı. İki taraf da amele hukuk ve menafiini müdafaa ettiklerini iddia ediyorlardı. Hâlbuki hakikatte iki taraf da, kendi burjuvazilerinin hâkimiyeti için çalıştılar, mümessili buldukları amelenin menafiini feda ettiler. Ve bu yardakçılarına mükâfaten büyük büyük mevki sahibi oldular. Tomas, vanderelder şaydman. . . gibileri nezaret sandalyelerini işgal ettiler. Bundan daha büyük bir habaset, daha feci bir iflas olamazdı.

Beynelmilel kongreler mukarreratına, sosyalizm esaslarına sadık kalanlar komünist enternasyonalini teşkil ettiler.

Bugün, harbin onuncu sene-i devriyesi münasebetiyle, komünist enternasyonalinin ve [...] sendikaların etrafında toplanan şuurlu amele sınıfı ve kapitalizmin ve enternasyonalizmin kurbanı olan yoksul halk kitleleri harbe ve mesullerine karşı kin ve gazaplarını izhar ederlerken, her şeyden ve herkesten evvel sosyal – demokrat hainleri düşünüyorlar. Karl Laybkenehtlerin, Roza Lüksemburgların ve bütün inkılab kurbanlarının katilleri onlardır. Cihanın bugünkü vaziyetinden mesul olan onlardır. Demokrasi namına yapılan bütün cinayetlerden, Anadolu'nun harabîsinden, 2 milyon Türk'ün ölümünden Rur hailesinden. . . Mesul olan, yine onlardır ve bunu biz de unutmayız, unutmayacağız.

Bugün bütün kuvvetimizle bağıyoruz:

Kahrolsun hasis menfaatleri için milletleri boğazlatanlar. Yaşasın sermayedarlık ve emperyalizm esaretinden kurtularak hakiki hürriyet ve istiklallerini kazanmış milletler meclisi. . .

Sadreddin Celal

Türkiye'deki Gençliğe

Neşter ve Çığlık

– 1 –

Güneş bizde mor serviler arasından doğar. Tuluun şiirini, ölümün soğuk ve morarmış dudaklarından emeriz. . . Guruplarımız, mezar taşlarının korkunç çerçevesine bürünmüştür. Kızıl ve alev dudakları ufku ısıtırken hülyamız bir iskelet yaratmakla meşgul olur. . .

Ölüm, bizde, maverai, esiri, kuvvetli bir mefhumdur. . . Ruhlarımız onun muhtevasından bir zerre, hayatımız onun denizinden bir damladır. . . Biz, kuru ve kemik parmaklarıyla yoğurulmuş gayr-ı muntazam hamurlar gibiyiz. Ve, bizi annemizin karnında iken kollarına almıştır. . . Beşikte ilk ses onunla başlar. Ninnilerimizde onun ince, yanık, hüznü lezzetini duyarız. . . Hayatımız baştanbaşa odur. Ömrümüz serapa serviler, minareler, kubbeler içinde ölümün füsunuyla beslenen tablolar arasında geçer. . . o, mezar taşı şeklinde her dakika önümüze dikilir. Beyaz sarığı, siyah cübbesiyle her zaman aramızda dolaşır. . .

Söylemeye başladığımız ilk kelimeler (günah, sevab, Allah, peygamber) gibi soğuk ve manasız şeylerdir. İçimizi hisle dolduran ilk musiki, Azrail'den, Mikail'den bahseden yanık ilahilerdir. . . En küçük yavrularımız melek, şeytan, cin, peri hikâyeleriyle yüklü bir devr-i sefinelere benzerler. Onlarda bile bu viran şarkın müteverrim göğsü öksürür. . .

Hayat, bizim için, saklı hülyavi bir mücevherdir. Zevki, saadeti tuba ağaçlarının arasında tahayyül ederiz. Şiir ve vecdi Kevser şarabının önünde tatmaya ahdetmiş, viran ruhlu zavallıyız.

Sokaklarımızda kanayan, bin bir senelik ölüm sükûnudur. Renge, ziyaya, havaya, hayata pencerelerimizi fazla örteriz. On adımda bir önümüze çıkan yeşil kapılı türbeler, soluk kitabelerdir. . . Bütün hayatımıza servi kokusu sinmiştir. Ölümle koyun koyuna, iskeletlerin soğuk ve kemik vücudlarıyla kucak kuşağa yaşamak. . . işte bizim hayatımız!. . .

(günah, ayıp) bunlar uzun ve müselsel halkalarla, paslı zincirler gibi ayaklarımıza dolanır. (anane, adet) beynimizin nasırına tırnaklarını sokan meşum bir sırtlan pençesidir. . . Servilerin mor ve kangren rengini, sıvası dökük minarelerin yanık iniltileri besteler. . . Yere yıkılan duvarların melal¹²i, harabelerin kanla ıslak külleri, sokaklarda aç ölenlerin, bedbahtların, sefillerin bir tane yegane melce¹³i vardır: kubbeler!. . . Onların altında

¹² Usanç, gamlılık.

¹³ Sığınak.

öksüren seste sükûn ve teselli vardır. . . Mihraplar, loş ve nakışlı gölgeliklerden bütün bu felaket ve ölüm kasırgalarına avuç avuç teselli sunan uhrevî pınarlardır. . . İçimizde yanan ışık, kandil ziyaları; kalbimize akan yegâne şua, müezzinin hançeresinden bulaşan [...] ahenktir. . .

Şadırvanların munis şırıltıları, sükûnun ninnisidir. . . Leylek takırtıları ve karga sesleri bu viran sükûna beste olur. . . İçimizde yaşayan, bizden ziyade onlardır. . Kahveler, vücudumuza yapışmış, her dakika kımıldanan meşum, ürkünç bir yengeç gibidir. . . Ruhumuzun viran dehlizlerindeki mahiyeti besteleyen yegâne belîğ ahenk, nargileler; yegâne ve müstevli timsalimiz, peykelerde tüneyen, sandalyede bağdaş kuran lakayd ve tembel tablodur. . .

[623]

Ziyaya ve havaya pencerelerimizi kafeslediğimiz gibi kadınlarımızın yüzlerine de siyah bir leke yapıştırmışız! Onlar, demet, demet, kat, kat eteklerle, yüzlerindeki o kalın maskelerle her dakika sendeleyeni zavallılardır. . . Kadın, bizde, loş ve rutubetli evinde sarhoş bir koca bekler. . . Kansıız memesinden yavrusuna hasta bir süt veren mazlum, boynu bükük bir kurbandır. . . Tekmelerimiz, onun sırtını çok yumuşak bulur; tokatlarımız, onun yüzünde hincini alır; tırnaklarımız, onun etinde en derin zevki tatar. . . Hayatın, hareketin önünde sendeleyeni çürük, viran bünyemizin bütün hıncı, büyük ve ağır bir taş hareketiyle, onun sıksa göğsünün üstüne iner!. . .

Hayattan, hareketten kovulmuş bütün mefhumlar, bin bir maraz, bin bir tufeyli gibi bütün mevcudumuzu sarmış! Varlığın ve canlılığın kustuğu bütün müzahrefat¹⁴ı yiyen, iğrenç ve ölü bir mahlûk gibiyiz!

Kanımıza karışan, tefessühün yarattığı mahsullerdir. . . Dimağımızı besleyen kan, işleyen bir yaranın mebzul cerahatlerinden başka şey değil!. . .

* * *

- 2 -

Hayatın dev ve korkunç adımlarının teptiği bütün müesseseler, hala bizde yaşamak istiyor! Neredesin gençlik? Neredesin o yaratıcı, o kurtarıcı ruh ki, asırlar seni bekliyor; bütün efsunlara, tesellilere rağmen sen daha gelmedin! Sen, daha, bu viraneler, serviler beldesinde doğmadın! Doğ artık! Seni yaratacak yok, kendini yarat artık!

Ve hayatın parça parça kustuğu bütün bu kadid ve iskelet müessesata son ve kurtarıcı bir tekme! Bir tekme!

Alnını hayata, aydınlığa, canlılığa kaldır!. . .

¹⁴ Pislikler.

Alev dalgaları gibi, bütün haksızlıkları, felaketleri, karanlıkları yarararak yürüyen yüce kızıl mefkûrenin ebedi peykarlarına yanaş! Ondan bir avuç iç! Onda ruhları saran, ruhları alevlere saran bir kudret var! . .

İskeletlere, mezarlara, ölümlere veda, inkılâbın çocuğu! Güneşlere, aydınlıklara, alevlere yürü!

Muhitinin çürük, kokmuş bünyesini temizleyecek, yıkayacak yegâne kati ve büyük kudret, yegâne kurtarıcı ve yüksek ses, kızıl ve şakırtılı ihtişamıyla ruhundan doğsun! Bu yaratan ve yükselten kuvvet için ruhunun paslı kapılarını aç! O pasları kır! O artık genişlesin ve nefeslensin! . .

Bir tekme! Kati, kurtarıcı ve koparıcı bir tekme, inkılabın oğlu! . . ondan sonra, velud ve mefkureci ruhundan coşan canlı, kızıl ve geniş bir hayat! . .

Neredesin büyük genç, ve büyük inkılab?!

1 Haziran 924

Tuğrul Vecdi

ÜÇÜNCÜ BEYNELMİLELİN TARİHİ

Başlıca reislerinin, rehberlerinin proletarya davasına hıyanet etmesi neticesi, nasıl İkinci Beynelmilel'in yıkıldığını, Aydınlık'ın geçen sayısında izah etmiştik. Amele, milli burjuvaların uşaklığını kabul eden sosyalistlerin iğfalatına kapılmış, ses çıkarmadan hudut boyuna, cephelere gitmişti. Bu yüzden amele hareketi ani bir tarzda felce uğruyor, cihan proletaryası, beynelmilel teşekküllerden, nazım kuvvetlerden mahrum başıboş bir vaziyete düşüyordu.

[624]

Hâlbuki beşeriyet, o zamana kadar görülmemiş bir fikrî ve ahlâkî karışıklık ve kararsızlık içinde bulunuyordu. Amele sınıfı için beynelmilel bir heyet-i müdirenin vesayetine, her zamandan daha büyük bir ihtiyaç var idi. Sosyalist partilerinin hıyaneti, gayet feci bir vaziyet ihdas etmişti. Bereket versin ki, inhilal eden beynelmilelde öteden beri işçi sınıfının öz menfaatlerini her türlü inhiraf temayüllerine karşı müdafaa eden bazı nadir şahsiyetler, proletarya inkılâbı sahsındaki umumî bozgunculuğa karşı, var kuvvetleriyle mücadele vazifesini üzerlerine aldılar. Ellerinden geldiği kadar hâsıl olan boşluğu doldurmaya gayret ettiler. Bunlar Rus Bolşevikleri, büyük Lenin'in yoldaşlarıdır. Bir üçüncü enternasyonal tesisi hususundaki teşebbüsü; bütün insanî fikriyatı ve mefkûreleri, bir sel gibi alıp götüren vatanperverlik feveranları arasında vuku bulan, bu fedakâr mücahidlerin, cürekârâne harekâtından bede ettirmek lazımdır.

Bolşevikler Rusya'da 1905-1906 mücadeleleri esnasında çok tecrübe görmüşler, lafta ihtilalcilik ile fiiliyat arasında büyük bir mesafe bulunduğunu öğrenmişlerdi. Ameleyi sevk ve idare etmekle mükellef olanların düşman tarafına geçmesi, onların ihtilalkar ruhunu büsbütün galeyana getirdi. Hemen fiiliyata, tahrikâta koyuldular. Harb ilanından bir kaç ay sonra bir gazete neşrine başladılar. Heyet-i merkeziyelerinin naşir-i efkârı olan bu gazetenin ilk sayısı 1 Teşrinisani¹⁵ 1914'te çıktı. Bunda Lenin diyor ki:

"Fırsatçılığa (oportunizm)e mağlup olan İkinci Beynelmilel öldü. Kahrolsun fırsatçılık!.. Yaşasın hainlerden ve oportunistlerden kurtulmuş Üçüncü Beynelmilel!..

On dokuzuncu asrın son sülüsü¹⁶ ile yirminci asr mebadi¹⁷si esnasında en berbat bir sermayedarlık esareti hüküm sürdü. Bu uzun sulh devrinde İkinci Beynelmilel faideli bir proletarya kitleleri teşkilatçılığı vazifesi gördü. Üçüncü Beynelmilel'in vazifesi ise, proletaryayı kapitalist hükümetlere karşı ihtilalkar mücadeleye, iktidarı zabt etmek ve sosyalizmin galebesini temin etmek için vatandaş muharebesine hazırlamak olacaktır."

¹⁵ Kasım.

¹⁶ Üçte biri.

¹⁷ Başlangıçlar.

Aynı gazetede bir kaç hafta sonra Zinovyef'in bir makalesinde atideki satırlara tesadüf edilmektedir:

"... Ya Beynelmîlel İhtilâlcî Sosyal Demokrasi" şiarını kabul edecek ve ona layık olmaya çalışacağız. Yahut da sefilâne sürüneceğiz. Önümüzdeki muharebelere kendimizi ve bütün amele hareketini alıştırmaya mecburuz. Ya öleceğiz yahut vatandaş muharebesi bayrağı altında yeneceğiz."

Ameleyi milletler muharebesi aleyhine çevirmeye ve ona bir ihtilalci ruh vermeye çalışan neşriyat bu iki misalde görüldüğü gibi daima büyük bir samimiyet ve vuzuh ile temayüz etmektedir. Maatteessüf bu yazıların muhtelif memleketlere gönderilmesi ve dağıtılması yenilmez güçlülere çarpıyordu. Halk kitlelerini sermayedar menfaatleri lehine israf eden burjuva hükümetleri, kurbanlarının gözünü açacak bu nevi neşriyata karşı, gayet sıkı tedbirler ittihaz etmişlerdi. Arzu edildiği mikyasta tahrikât yapmak mümkün olmuyordu. Fakat bütün güçlülere rağmen, bir beynelmîlel toplantı lehinde kuvvetli bir cereyan uyandırabilinmişti.

ZİMMERVALD KONFERANSI

Harbe duhul aleyhinde bulunmuş yegâne sosyalist partisi İtalya'nınkidir. Bu partinin teşebbüs ve davetiyle, Beynelmîlel'in ihyası lehindeki cereyana, amelî bir şekil vermek için, 1915 senesi Eylül ayı bidayetinde İsviçre'nin Zimmer [625] vald şehrinde bir konferans akd olundu. Sınıf mücadelesine ve beynelmîlel tesanüde sadık kalan tek mil amele teşkilatlarına bu konferansa iştirak hakkı verilmişti. Konferans azaları meyanında Almanya, Fransa, İtalya, Balkanlar, İsveç, Norveç, Lehistan, Rusya, Hollanda ve İsviçre murahhasları mevcut idi.

Islahatçı sulhperverlerden ihtilâlcî Marksistlere kadar, sosyalizm hareketi içinde çarpışan bütün nokta-i nazarlar ve temayüller burada temsil edilmişti. Uzun münakaşalardan sonra, ihtilalci ruhu uyandırmaya çalıştıklarından dolayı, zulme uğrayanları numune-i imtisal olarak tavsiye ve emperyalist harbi takbih¹⁸ eden bir karar ittihaz olundu. Bu karar İkinci Beynelmîlel'inkiler tarzında muğlâk ve müşevveş¹⁹ olmakla beraber her halde ileriye bir adım telakki olunabilir.

Zimmervald Solu namını alan ekalliyet grubu ayrıca bir beyanname neşr etti. Bunda:

"Harp tahsisatları reddedilmeli, sosyalistler burjuva kabinelerinden çıkmalı, parlamento kürsülerinde ve gazete sütunlarında harbin emperyalist vasfı teşhir olunmalı, hükümetler aleyhine nümayişler tertip edilmeli, Beynelmîlel tesanüd lehinde siperlerde propaganda yapılmalı, iktisadî grevler himaye edilerek bunların siyasî greve tahavvülüne çalışmalı, içtimaî sulh şiarına karşı vatandaş muharebesi mefhumu ileri sürülmeli."

¹⁸ Kötülemek.

¹⁹ Anlaşılmaz, düzensiz.

deniliyor. Bu teklifi reddetmesi Zimmerwald ekseriyetinin mahiyetini gösterir. Aynı ekseriyet, maksadı bir yeni Beynelmîlel yaratmak olmadığını ilan etmeye lüzum görmüştü. Mamafih bir (Beynelmîlel Sosyalist Komisyon) intihab etmek suretiyle (Beynelmîlel Sosyalist Büroya) karşı hasım vaziyeti almış ve bil-fiil Üçüncü Beynelmîlel'i tesise teşebbüs etmiş oluyordu.

KIYENTAL KONFERANSI

Üçüncü Beynelmîlel lehindeki hareket süratle inkişaf ediyordu. Zimmerwald'den tam sekiz ay sonra 1916 Nisan'da yeni bir konferans toplanmasına lüzum görüldü. Bu içtima yine İsviçre'de Kiyental şehrinde akd olundu. İlk konferansın sol cenahını teşkil eden ihtilalcilerin nüfuzu artmıştı. Harbe karşı beynelmîlel ihtilalci mücadele – yani bir Üçüncü Beynelmîlel teşkili lüzumu, bu defa daha aşikâr bir tarzda tezahür etti. Birçok risaleler, el ilânları tertip olundu. Bin bir güçlûkle bunlar dağıtıldı. Ve yapılan ciddî tahrikât sayesinde, ihtilalkar sınıf mücadelesi fikrine revaç verildi.

Kiyental Konferansı da daimî bir komisyon intihab etmişti. Fakat 1917 Şubat'ında ilk Rus inkılâbı patladığı zaman, bu teşkilatın en faal azası Rusya'ya gitti. Bu suretle Üçüncü Beynelmîlel lehindeki mücadelenin merkezi de oraya intikal etmiş oluyordu. Zinovyef yoldaşın dediği gibi, Üçüncü Beynelmîlel daha doğumunda taliini Rus inkılâbının taliine bağlamıştır. 1917 Mayıs grevinde kabul edilen şiar "Komünist Beynelmîlelinin kurulması" idi. Bu vesile ile İkinci Beynelmîlel'in mesul şahsiyetleri büsbütün burjuvazi cephesine geçtikleri cihetle, bu tezahürat şiddetli bir şekil almıştı.

BEYNELMİLEL'İ İHYA İÇİN TEŞEBBÜSLER

Rus inkılâbı, İkinci Beynelmîlelciler arasında da bir galeyân husule getirdi. "Müdafaa-i milliye" ve "mukaddes vahdet" bataklıkları içinde uyuşmuş kalmış olan sosyalist partileri, ani bir tarzda Beynelmîlel teşkilatlarını canlandırmak ihtiyacını hissettiler. 1917 Nisan'ından Haziran ayına kadar birçok çarelere başvuruldu. Haziran'da Alman ve Avusturya sosyal demokratları ile İkinci Beynelmîlel Bürosu erkânı beyninde bir mülakat vuku buldu. Fakat bi- tarafların ısrarlarına rağmen Fransız [626] sosyalistleri "düşman" ile temasa geçmeden ictinab ettiler.

Mamafih Rusya vekayii sosyalistler arasında bir buhran tevliid etmişti. İstokholm'de bir beynelmîlel konferansa iştirak etmeyi İtilâf sosyalistleri kabul ettiler. Fakat bu konferans da, Fransız ve İngiliz hükümetlerinin kendi memleketlerinin murahhaslarına pasaport vermemeleri ve hareketlerine mümanaat etmeleriyle akim kaldı.

Harb sonuna yaklaşıyor ve Rus İnkılâbı inkişaf ediyordu. Merkezî ve garbî Avrupa sosyalistlerinin su-i niyetleri ve Bolşeviklerin kendi işleriyle meşgul olmaları neticesi, amele sınıfının yeni bir beynelmîlel teşkilata bağlanması bir seneden fazla bir tehire uğradı. Merkezi Avrupa hükümdarlıklarının sukutundan bir kaç ay sonra, Rus ihtilalcileri Üçüncü Beynelmîlel'in tesisi için resmen teşebbüste bulundular. Harbi müteakib Avrupa üzerinden geçen ihtilal dalgaları ve Almanya isyanları ve nazım bir teşkilatın yokluğunu

elim bir tarzda hissettirmişti. Artık bunu kurmak için zemin müsaid olduktan maada, cereyan eden vekayi tarihî bir zaruret karşısında bulunulduğunu katiyetle gösteriyordu. Cihan-şümül bir değişme hareketinin ilk alaimi olan ihtilalkar mücadelatı usul dairesinde ihzar etmek ve teşkilat altına almak elzemdi.

ÜÇÜNCÜ BEYNELMİLEL'İN BİRİNCİ KONGRESİ

24 Kanunusani²⁰ 1919 tarihinde Bolşevik Partisi'nin merkezî heyeti, Leh, Macar, Alman, Avusturya ve Letonya Komünist partilerinin harici büroları, Finlandiya Komünist Partisi'nin ve Balkan Sosyalist Federasyonu'nun merkez komiteleri bir müşterek beyanname ile, Moskova'da bir kongre akd olunmasını teklif ettiler. Bu vesikada sosyalizmin ihtilalci nokta-i nazarı vazıh bir tarzda teşrih olunmaktadır.

Sermayedarlık nizamının inhilaliyle beraber, Avrupa harsının da yıkılmasına şahit olduğumuz kaydedilerek, proletaryanın vazifesi derhal iktidarı zabt etmek olduğu üzerinde ısrar ediliyor. Ve bu zabt keyfiyeti burjuva devlet makinesinin imhası ve proletarya devlet makinesinin teşkili demek olduğu tasrih olunuyordu. Yeni makine amele sınıfının diktatörlüğünü temsil edecek, istismarcı sınıfın bütün varlıklarını müsadere edecek ve usul idaresinde onu ezecektir.

"Proleter devleti burjuva ihtilâlciliği hayaline kapılmayacaktır. Tamamıyla halkın malı olması icab eden araziye ve istihsal vasıtalarını müsadere edebilmek için burjuvaziye silâhtan tecrid etmek ve ameleyi silâhlandırmak lazımdır. Başlıca mücadele usulü ihtilalci kitlelerin hareketidir. Bu hareket burjuva devletine karşı müsellaah isyana kadar gidebilir."

Beyanname, kendilerine karşı alınacak vaziyet nokta-i nazarından, sosyalistler üç gruba tefrik olunmaktadır:

- 1) Burjuvalarla ele ele mücadele eden vatanperver sosyalistlere karşı amansız bir mücadele.
- 2) Sosyalizm içinde bir orta yer, merkezî mevki işgal edenlerin reislerini bila-aram tenkid ve teşhir; mecburiyet hâsıl olursa bunlardan büsbütün ayrılmak.
- 3) Proletaryanın ihtilalci unsurlarından mürekkep üçüncü grubu teşkilatlandırmak.

Kongreye 39 parti ve teşkilat davet edilmişti. Ve gaye şu cümlede hülasa edilmişti: "Bir hücum uzvu yaratarak, Komünist Beynelmilel'in harekâtını tanzim etmek ve muhtelif memleketlerdeki hareketlerin menafiini beynelmilel ihtilalin umumi menfaatlerine tabi kılmak."

²⁰ Ocak.

Beyannamenin neşrinden bir buçuk ay kadar sonra Mart 1919'da kongre toplandı. Fakat bu esnada [627] Rusya tamamen muhasara altında idi. Denikin ve Kolçak sürüleri Moskova'nın kapılarına yaklaşmıştı. Murahhaslardan ancak küçük bir kısmı davete icab edebildi. Esaslı amele meseleleri arzu edildiği gibi tamik edilemedi.

Beynelmielel'in tesisi, beş müstenkif reye karşı ittifak ile kararlaştırıldı. Alman murahhasları bu teşebbüse taraftar olmakla beraber, ortalığın son derece karışık olmasından tereddüde düşerek, reye iştirak etmemişlerdi. Müzakeratın pek fena şerait cereyan etmiş olmasına mebni kati teşkilat işi ikinci kongreye bırakılarak, Rus, Alman, Macar, İsviçre, İskandinavya partileri ve Balkan [Sosyalist] Federasyonu mümessillerinden mürekkep bir icra komitesi teşkiliyle iktifa olundu. Kongre son iş olarak bütün cihan proletaryasına hitaben bir beyanname neşretti.

Kabul edilen belli başlı tezler ve kararlar şunlardır: Komünist Beynelmielel'in partilere talimatı, burjuva halkçılığı ve proletarya diktatörlüğü, sosyalist cereyanlara karşı hat-ı hareket, beynelmielel umumi vaziyet. Bu kıymetli layihaların ekserisi bizzat Lenin tarafından kaleme alınmıştı.

İkinci kongreye kadar geçen müddet zarfında, icra komitesi, mevcut buhran dolayısıyla, pek çok zahmet çekti. En yakın memleketlerle temas temini bile çok güç bir iş idi. Hatta Avrupa'dan gazete celbine bile imkân bulunamıyordu. Bütün bu güçlüklerle rağmen icra komitesinin her yerde nokta-i nazarını ilan etmeye muvaffak olması şayan-ı hayrettir. Bu müdahalelerden gayet kıymetli neticeler elde edildi. Az zamanda icra komitesi, İkinci Beynelmielel'e muhalif olanlar için bir temerküz noktası oldu.

İtalya Sosyalist Partisi, 1919 Mart'ında, yeni Beynelmielel'le dâhil olmak talebinde bulundu. Bunu Mayıs'ta Norveç Amele Partisi'nin ve Bulgar dar Sosyalist Partisi[nin-?] müracaatı takip etti. Haziran'da İsveç Sol Sosyalist Partisi ve Macaristan Sosyalist – Komünist Partisi iltihak ettiler, ilh.

Üçüncü Beynelmielel ehemmiyet kesb ettiği nisbette İkinci boşalıyordu. İlk zamanlar, ordusuz bir bayraktan ibaret olan Komünist Beynelmieleli, bir sene nihayetinde, bu bayrak etrafında kocaman bir ordu cem etti ve muvaffakiyetli mücadeleler yaptı.

İKİNCİ KONGRE

Üçüncü Beynelmielel'in bu tarzda inkişafı yeni yeni birtakım mesail ihdas ediyordu. Kendisine iltihak eden sosyalist partileri, çizilmiş olan cezri inkılab yolunda yürümek için, icab eden hazırlıktan, ihtilalci ruhtan mahrum bulunuyorlardı. Komünistlerin sendikalarda ne şekilde çalışabileceği, parlamentarizme karşı nasıl bir siyaset takip olunacağı, milliyet ve müstemleke meselelerinde ne yolda hareket edileceği hakkındaki fikirleri henüz vuzuhsuzluktan kurtulamamıştı. Bütün bu muğlak meseleler dair

telakkilerini, sarih ve müdellel²¹ desturlarda tespit etmek için bir kongre akdine şedid bir ihtiyaç vardı.

Beynelmilel komünizmin bu mübrem ihtiyaca cevap veren ikinci kongresi 17 Temmuz 1920 tarihinde Petrograd'da inikad etti.

Birçok esaslı kararlar ittihaz olundu. Bunlarda ameli tecrübelerine istinaden, proletarya devleti şiarı ve bunun muhtelif memleketlerde tatbikatı meselesi, etraflı bir tarzda, tarif olunuyor; ve komünist partilerinin mahiyetleri ve vazifeleri ve çalışma usulleri hakkında, iltibassız nokta-i nazarlar tespit ediliyordu. Sendikalarda faaliyet ve intihabata iştirak meseleleri etrafında gayet şiddetli münakaşalar cereyan etti. Sendikalar hakkında: "Komünistler sendikalara girerek, [628] onları sermayedarlığa karşı muharebe uzuvları ve komünist mektepleri haline getirmelidirler." desturu takip edildi. Ziraat ve müstemleke meseleleri hakkında da esaslı tezler vücuda getirildi. Ve son iş olarak da 3. Beynelmilel'in nizamnamesi tespit olundu. Bu vesile ile pek hararetli münakaşalara sebebiyet veren meşhur 21 duhul şartı müzakereye kondu. Oportünistler bu şartlara şiddetle hücum ediyorlardı.

Amele nezdinde Komünist Beynelmilel'in kazandığı rağbet icabı kitlelerin tazyikiyle birçok eski reisler de, ona dâhil olmaya mecbur olmuşlardı. Fakat dimağları tasallub²² etmiş olan bu lâf inkılâpçıları, fırsatçı siyasetlerinden feragat etmiş değillerdi. Bunların yeni icraat Beynelmilel'ine, İkinci kadid Beynelmilel'in zihniyetini, ürkek ruhunu ithal etmeleri tehlikesi baş göstermişti. Yeni doğan komünist partilerini bunların tesirinden korumak elzemdi. Yirmi bir şart bu müdafaa ihtiyacından neşet etmişti.

Kongre 17 Ağustos 1920'de hitam buldu.

Eylül'de Çekoslovak Sosyal Demokrat Partisi ikiye ayrıldı. Büyük bir ekseriyet 21 noktayı kabul ederek Beynelmilel'e girdi.

Teşrinievvel'de²³ Almanya Müstakil Sosyal Demokratları'nın "Hale" şehrinde akd ettikleri kongre ekseriyeti, iltihak lehinde karar verdi. Kânunuevvel'de²⁴ bu ekseriyet ile Alman Komünist Partisi namını alan Ispartaküs grubunun birleşmesi meselesi halledilerek, büyük bir kitle partisi vücud buldu.

Kânunuevvel nihayetinde "Tur" Kongresinde, kahir bir ekseriyet, Fransız Müttehit Sosyalist Partisi'nin Komünist Beynelmilel'ine duhulünü terviç etti.

²¹ İsbatlı.

²² Sertleşmek, gayret etmek.

²³ Ekim.

²⁴ Aralık.

1921 Kânunusani'sinde İtalya Sosyalist Partisi inkısama uğradı. Bu parti heyet-i mecmuasıyla yeni teşekküle dâhildi. Fakat ıslahatçı ekseriyet 21 şartı reddettiği için, ekalliyet ayrılarak, müstakil bir parti teşkil etti.

Amele hareketi olan tek mil memleketlerde, bu ayıklanma ve temizlenme ameliyesi, aynı tarzda cereyan ediyordu. Bazı partiler İkinci Beynelmilel'i terk ediyor, fakat doğrudan doğruya yeni teşekküle iltihak etmeyip, mütereddid bir intizar vaziyeti muhafaza ediyorlardı. Bilahare bu gibiler "Sosyalist Partileri Beynelmilel Birliği" unvanı altında, ayrı bir teşkilat vücuda getirildiler ki, buna İki Buçukuncu (2 ½) Beynelmilel namı verildi. Bu tesmiyenin sebebi, her meselede İkinci ve Üçüncü arasında raks eden nokta-i nazarlar müdafaa etmesidir.

Üçüncü Beynelmilel, faaliyet ve icraat içinde tedricen teşekkül ve inkişaf ettiği için, kongreleri ayrı ayrı tetkik edilmeye muhtaçtır. Diğer kongrelerinden gelecek sayımızda bahs edeceğiz.

Ş. H.

Cihanda İktisadi Vaziyet[*²⁵]

Meşhur iktisad âlemi [...], geçen ay ortalarında inikad eden üçüncü beynelmilel'in beşinci kongresine arz ettiği rapordan iktibas edilmiştir.

Sermayedarlığın buhran devresi ne demek olduğunu tarif güçtür. Denilebilir ki, buhran devresi, sermayedar cemiyetinin teadları, cihan iktisadiyatının vahdetini sarsacak derecede derinleştiği; tabii sermayedarlıkta yükselen istihsalin, yerinde saydığı ve hatta tenakus ettiği; ve netice-i burjuvazinin proletaryaya, ihtiyaçla mütenasip bir maişet seviyesini temin edemediği; onun muvaffakiyetli mücadeleler ile iktidarı zabt [629] etmesine müsaid, enfüsî imkanların tahassul ettiği bir devirdir. Burjuvalar ve sosyal demokratlar artık buhranın önüne geçildiği veya geçilmek üzere olduğu iddiasındadırlar. Bu telakki yanlıştır. Agleb-i ihtimal buhran bu sene bilhassa had şekiller alacaktır.

Harbi takip eden senelerin en iyisi olan 1923'te cihan istihsali 1913 senesi derecesine elan bulmamıştır.

Ziraata gelince, ekilmiş toprak sahası 1913 senesindekinin çok dúnundadır. Buğday 1922'de % 17 yulaf % 13, arpa % 24, çavdar % 8 noksandır. Diğer cihetten, pamukta, kauçukta ve diğer bazı mevad-ı ibtidaiyede sermayedarlığın daha yüksek menfaatler temini için kasden istihsali azaltmasına şahit olmaktadır.

Ağır sanayide, maden kömürü harpten evvelki seviyeyi hemen bulmuş gibi ise de, çelik ondan daha uzaktır. Ağır sanayiinin istihsal kabiliyeti tamamen istimal edilmemektedir. İngiltere'de mevcut 456 izabe²⁶ ocağından 194'ü, Amerika'da 420'den 220'si çalıştırılıyor. Almanya'da ağır sanayi bütün sene muattal kaldı.

Bugün bir cihan istihsalinden bahsetmek ve eski vaziyetle mukayeseler yapmak bile bir hatadır. Zamanımız cihan iktisadiyatı, kaydedilmeye değer bir sarahatle iki kısma ayrılmaktadır: 1) sermayedarlığın henüz yükselici bir seyir takip ettiği Amerika ile büyük Britanya müstemlekeleri, 2) hususi bir buhran geçiren Avrupa'nın eski sanayi sahaları. Umum istihsalin gittikçe çoğalan bir kısmı Amerika ve gittikçe azalan bir kısmı da Avrupa tarafından temin olunmaktadır. Amerika 1913'te % 40 demire mukabil şimdi % 62[,] % 42 çelik yerine % 60 veriyor. İngiltere bilakis 1913'te 10,2 milyon ton çelik istihsal ederken bugün yalnız 7,6 milyon; Almanya'da 19,2 milyon ton çelik yerine bugün 5 milyon istihsal ediyor.

Bu buhranın en mühim alametlerinden biri de işsizliktir. Sermayedarlık iktisadiyatının bu devir esnasında, az çok kendisini topladığı farz olunan en mühim memleketlerde bile işsizler, adedinin azalmış olması manidar bir müşahededir. Bugün

²⁵ [*] sermayedar cemiyetinin, inip bitmelerin tevalisiyle mtsaf bir buhran devresi geçirdiği hakkındaki fikri, son üç senenin vekayii teyid etmiştir.

²⁶ Eritmek, ıslah etmek.

dünyadaki işsizler beş milyon kadar tahmin olunmaktadır. Bu tahmin resmi adetlere müsteniddir. Hakikat daha çok yüksek olmalıdır. Harpten evvel işsizlik arızı bir hadise idi. Şimdi daimi olmuştur. İngiltere’de üç seneden beri iş bulamayan amele vardır. Sermayedarlık son geçirdiği müsaid zaman esnasında bile bunları işgal etmekte acz göstermiştir.

Almanya’da pek çok münakaşaları mucib olan “teraküm” meselesini de tedkik etmeliyiz. Bugün bir teraküm var mıdır? Biz servet terakümü ile sermaye terakümünü bir yerinden ayırmak mecburiyetindeyiz. Servetler, tabii şekillerinde biriktirilen müstahsal²⁷attır, hâlbuki sermaye bu servetlerden sermayedarın taht-ı tasarrufunda bulunan bir istismara hizmet eden kısımdır. Bu meseleyi emniyet sandıklarının tahvilat mübayaatını ilh. . . tedkik suretiyle halletmek kabildir. Mamafih şu bulunduğumuz paranın kıymetten düşme devresinde, bütün bu müşahedeler çok farazidir. Bundan başka tahvilatlı şirketlerin bugünkü mukabil tabiyeti, sermayenin ve tahvilatların muhtelif şekillerdeki tedahülü arasında, bir yeni teraküm tefrik etmeyi hemen imkânsız kılmaktadır. Fakat herhalde elimizde “yapı” işleri ve demir ve çelik istihsalı gibi fikir edinmeye medar olacak esaslar yok değildir. Bu alaime nazaran Amerika’da muhakkak surette bir servet terakümü vuku bulduğu görülür. Fakat Avrupa için aynı iddia ileri sürülemez. Avrupa’da mesken buhranı daimiyet kesb etti. Ve sermayedarlık ebniye inşaatını canlandırmaya kadir olamadı. Demek oluyor ki Avrupa bir servet ve sermaye teraküm ettirecek kudreti haiz değildir. Fransızca “amele hayatı” gazetesi muharrirlerinden Olivye yoldaş “sermayedarlık harb esnasında ve harpten evvel o kadar çok servet biriktirdi ki, bir buhran mevzu-ı bahs olamaz” diyor. Bir buhran esnasında aynı zamanda sermaye terakümü olduğu halde, bu teraküm orta sınıfların zararına olduğu için bir proletarya muvaffakiyeti yine imkân dâhilinde bulunabilir. Mesela Almanya’da servet yekûnu azaldığı halde, evvelkinden daha büyük bir kısım-ı servet büyük sermayedarların eline geçmiştir. Demek ki, teraküm yeni kıymetlerin kazanılmasıyla olmadı, bazı içtimai zümrelere ait servetin istimplâki suretiyle oldu.

Hiç teraküm olmadığı ve bundan dolayı sermayedarlığın artık yaşayamayacağı iddia eden alman komünistlerinin telakkisi bilakis çok tehlikelidir. Sermayedarlık artık sermayesini artırmaktan aciz kalsa bile, fedakârlıklarla dolu, büyük mücadelelerle ancak devrilebilir. Eğer cebir ve şiddet istimaliyle proletarya onun hayatına hatme çekmezse; sermayedarlık proletaryayı ezmeye hadim bir teşkilat olarak, sermaye teraküm ettiremediği halde bile devam eder.

* * *

Son üç senenin iktisadi vaziyetini tedkik edince, atideki üç büyük hadise nazara çarpar: 1) bir küll teşkil eden bir cihan, iktisadiyatının mefkudiyeti, 2) umumi buhran içerisinde, garbi Avrupa’nın sınaî memleketlerine has bir buhran ve 3) bir zirai buhran.

²⁷ Yetiştirilen.

Sermayedar iktisadiyatı haricinde, azim bir cumhuriyetin: Rusya Sovyetlerinin mevcudiyetini ehemmiyetle kaydetmeliyiz. Bugün proletarya hükümeti, öyle metin bir tarzda kurulmuş bulunuyor ki, onun en cidalcu²⁸ düşmanları bile sukutunu artık ümid etmiyorlar.

Bütün cihan için müşterek bir avamil-i vahdet²⁹inin mefkudiyet³⁰i de nazar-ı dikkate alınmalıdır. Bir memlekette elde edilen silah, ekseriya diğer memleketlerin zararına oluyor. Amerika'nın inkişafına medar olan avamilin mevcudiyeti oraya münhasır bir şeydir. Fakat şayan-ı dikkattir ki, cemahir-i müttehidede vaziyetin en parlak devresinde, ticari muvazene zimmetle kapanmıştır. Fransa'da da nisbi bir teali vardır. Bunun sebebi harab olan yerlerin tamiri ve tedrici bir tarzda evrak-ı nakdiyenin arttırılmasıdır. Tamirat hitam bulunca bu *Prospérité* de tevakkuf edecektir.

Evrak-ı nakdiye kıymetlerindeki tahavvülât, sermayedar iktisadiyatı inhilalinin diğer bir vasıf-ı mümeyyizini teşkil eder. Avusturya'da, Almanya'da, Polonya'da nakit mübadelesinin istikrazından çok bahsedilmektedir. Fakat diğer birçok memleketler para kıymetinin tenezzülü safhasına girmiştiler. Bugün Avrupa'da parası dolar ile başa baş olan bir tek memleket gösterilemez. Gidiş bir salaha doğru değil bir berbadlaşmaya doğrudur.

Bu meselede mevzu-ı bahs edilmesi icab eden diğer bir unsur da, sermayedarların beynelmilel harekattaki durgunluktur. Amerika'da % 2, 3 olmasına mukabil, faiz nisbeti Avrupa'da % 40, 50, 60 hatta 100'e kadar çıkmış olmasına rağmen hiç bir sermaye Amerika'dan Avrupa'ya akıp gelmiyor; çünkü Avrupa'da para işletmek hususunda kâfi bir asayiş mevcut benzemiyor. Bunun içindir ki, altın mütemadiyen Amerika'ya hicret ediyor ve orada artık onu kullanacak yer bulamıyorlar. Banka kaimelerinin % 80 nisbetinde altın karşılığı vardır. Ve bu devam ederse, artık kâğıt para çıkarmak karlı bir iş olmayacaktır. Bunun aksine olarak Avrupa paraları, karşılıksızlık yüzünden delicesine hareketlerde bulunuyorlar.

Şimdi sıra merkezi Avrupa'nın sanayi memleketlerine has olan buhrana geldi. Bu memleketler, mevad-ı gıdaye ithali ve mevad-ı masnua ihracı ile geçiniyorlardı. Son öşr-1 asır esnasında mavera-yı icardaki memleketlerin sınaileşmeleri ve zirai buhran sebebiyle bu ihracat imkânları gittikçe darlaştı. Bugün her devletin bizzat bir yerli sanayie malik olması için gayret ettiği görülüyor. İngiliz müstemlekeleri bile İngiltere'nin sınaî müstahsilatına karşı gümrük mâniaları vaz ediyorlar. Bu gidişiyile, Avrupa'nın sanayi memleketlerinde tedricen hayat temeli darlaşıyor.

* * *

²⁸ Harpçi, kavgacı.

²⁹ Birlik, teklik, yalnızlık.

³⁰ Yokluk.

Zirai buhran, dünyanın ekser memleketlerinde, sınaî mahsulât fiyatı, zirai mahsulât fiyatına nisbetle gayet yüksek olmasından ileri geliyor. Bu hadise evvela Rusya'da ve Amerika'da müşahede edildi. Önce yalnız bu memleketlere mahsus bir hadise zan olundu. Fakat sonunda aynı halin hemen her yerde tekerrür ettiği anlaşıldı.

Zirai buhranın diğer bir sebebi, harb esnasında ve bad-el-harb geniş bir mikyasta tröstlerin teşekkülüdür. Hemen bütün sınaî mahsulât, suni inhisar fiyatlarıyla satıldı. Hâlbuki ziraatta fiyatlarda tam bir hürriyet vardır. Çünkü milyonlarla müstahsilleri karteller ve tröstlerde ittifak ettirmek imkânsızdır. "makas" namını alan nı hadise – sınaî ve zirai mahsulât fiyatları arasındaki büyük tefavüt³¹ - had-i zatında zirai buhranın kendisi değildir. Fakat köylünün mahsulâtını ucuz fiyatlarla satması dolayısıyla, artırılmış olan arazi bedel-i icarını, borç faizlerini ve vergilerini ödeyememesi buhran tevliid etmektedir.

Birçok köylüler çiftliklerini terk ettiler. Diğer birçokları da ancak alakadar bankaların, tatil-i faaliyet etmekten ise borç para vermekte devam etmeleri sayesinde, işletmelerini yapabiliyorlar. Fakat çok yerlerde bu bankalar kendileri iflas etmektedirler. Zirai buhran Avrupa'da gayet had bir derecededir. Bir müddetler bunun farkına varılmadı. Zira paranın mütemadi sukutu, ziraat müstahsillerinin imdadına yetişmişti. Göz önünde kıymetini kaybeden paralarla, onlar vergilerini ve faiz borçlarını kolaycacık ve diyebiliyorlardı. Fakat nakit piyasasında istikrar temin edilince, bu buhran olanca şiddetiyle hüküm sürüyor. Zirai buhranın çok büyük bir siyasi ehemmiyeti vardır zira orta ve küçük köylülerin proletaryaya yaklaşmasına medar oluyor. Nihayet zirai buhranın mühim bir sebebi de sınaî buhranadır. Mütemadiyen milyonlarla işsizlerin mevcudiyeti ve gündeliklerin çok azalması, mevad-ı gıdaye satışının büyük bir mikyasta azalmasını intaç eder.

Bütün bu zikri geçen vakıaların bizi isal ettiği netice, sınıf zıddiyetlerinin çok keskinleşmiş olmasıdır ve keskinleşmenin mahiyeti nedir?

Evvela istihsalin temerküzü, servetlerin mahdud ellerde terakümü tröstlerin ve "konzern" lerin teşekkülü baş döndürücü bir tarzda terakki ediyor. Aynı zamanda orta sınıflar, bilhassa parası düşen memleketlerde, geniş bir nisbette istimlâke duçar oldular. Amir vaziyetinde olan mahdud sermayedarlar grubuyla, küçük ve mutavassıt burjuvazi arasındaki uçurum gittikçe derinleşiyor. Küçük burjuvazinin büyük bir kısmı proleterleşmiş ve sermayedarlık istismarına maruz kalmıştır.

[631]

Saniyen bu vakıaya müvazi bir tarzda, muhtelif memleketlerdeki büyük sermayelerin menafii yekdiğeriyle gittikçe karışıyor. Bir taraftan morganların, şnayderler ve stineslerle ittifak ettiğini; bir taraftan da rokfeller'in ve muhtelif Avrupa memleketleri

³¹ Farklılık, uygunsuzluk.

kapitalist gruplarının elele verdiğini görüyoruz. Gittikçe daha büyük bir vuzuh ile Avrupa'nın, cemahir-i müttehidenin tabiyetine girdiği müşahede olunuyor.

Görünüşe Nazaran Yakın Atı

Müttehede-i Amerika görülmemiş derecede bir maceranın başlangıcındadır. Buna daha 1923 senesi nihayetlerinde intizar ediyorduk. Bütün aldığımız malumatlardan istihsalatın şimdiye kadar misli sebk etmemiş bir tarzda sukut ettiğini öğreniyoruz. Mesela çelik tröstünün faaliyeti Mart'ta % 100 derecesinde iken, mayıs nihayetinde % 60 derecesine inmiştir. Bir milyon satılmamış otomobil var. İnşaat sanayii Mayıs'ta % 23 nisbetinde tenakus etti. Elyevm Amerika sanayii mahsulâtı, Avrupa pazarında yerli mahsulâta müthiş bir rekabet mücadelesi açmış bulunuyor. Hal-i hazır buhranın muhakkak Avrupa üzerinde aksi tesiri görülecektir. Avrupa burjuvazisi bu iktisadi buhrana ihtimal vermemişti. Hatta bu nikbinlik komünist partisine de sirayet etmişti. Bunun hakkında münakaşalar cereyan etti. [...] yoldaş buhranı başlamış addediyor. Fakat ekseriyet ileride zuhur etmesine intizar ediyor.

Biz o kanaatteyiz ki, yarın bir umumi cihan buhranı karşısında bulunacağız. Sosyal demokratlar, bütün kuvvetleriyle bunu inkâr ediyorlar. Onlar tamirat meselesinin halli, Avrupa vaziyetinin iyileşmesini mucib olacağı iddiasındadırlar. Bunun içindir ki tamirat meselesine taalluk eden iktisadi siyaset meseleleriyle mufassalan meşgul olmak mecburiyetindeyiz.

Evvela ecnebi parası olarak, tamirat bedelini Almanya'dan sızdırmak tecrübesi yapıldı. Fakat bu teşebbüs alman parasının yıkılmasına müncer oldu. Ve alman sermayedarlığı derinliklerine kadar sarsarak, iki yangın arasında bıraktı: proletarya ihtilali veya milliyet-perver irtica. . . Bu yoldan tamirat meselesinin kabil-i hal olmadığı tezahür etti. Fakat bu yalnız bir iktisadi mesele değil aynı zamanda bir devlet meselesi idi. Tamirat şeraiti ile Almanya müstakil devlet olarak ıskartaya çıkarılıyor ve emperyalist düvel-i muazzamanın elinde bir oyuncak oluyor.

İki tarz telakki tesadüm ediyor. Fransa ağır sanayi Rur'u ve Ren'in sol sahilini iktisaden ve siyaseten Fransa'ya ilhak etmeye; garbi Avrupa'da bir ağır sanayi merkezi yaratmaya ve Avrupa kıtası üzerinde Fransa'nın tahakkümünü "hegemonya" sını tesis etmeye temayül ediyordu."

Bu siyasi hâkimiyet telakkisi, İngiltere için çok mühlik olacaktı. Zira askeri faikiyetten gayrı, Fransa'nın İngiltere üzerine iktisadi faikiyetini de intaç edebilirdi. İkinci telakki Fransa'nın askeri faikiyeti hasebiyle, cebir ve şiddetle emperyalist Fransız tasavvurlarının önüne geçemeyeceğini idrak eden İngiltere'nin telakkisidir.

İngiltere Almanya'yı Fransa'ya ve Fransa'yı Almanya'ya karşı kışkırtmak suretiyle her, ikisini de zayıf düşürmek ve sonra kendi şartlarını onlara kabul ettirmek yolunu takip ediyordu. Bu siyaset ana hatlarında İngiltere nokta-i nazarının galebesine müncer olacaktı. Zira Rur'da askerce galibiyet temin etmiş olmasına; ve menfi

mukavemetin vaktinden evvel, alman burjuvazisinin hıyanetiyle yıkılmış olmasına rağmen Fransa iktisaden bu mevki muhafaza edemezdi. Tabiatıyla İngiltere Almanya'nın da zayıflamasını istiyordu. Fil-hakika tamirat bugünün tahfifi halinde, alman burjuvazisi İngiltere sanayiine müthiş bir rekabet yapacaktı. Çünkü alman burjuvazisi paranın kıymetsizliği esnasında dâhili borçlarından kurtulmuştu.

Davos raporu, tamirat meselesini el birliğiyle halletmek için müttefik burjuvaziyaların bir teşebbüsünü teşkil eder. Orada bir muzaaf hedef takip olunuyor: 1) proletarya ihtilalini veya bir milli intikam faaliyetini menetmek ve alman burjuvazisine yaşamak imkânlarını temin etmek, fakat 2) alman burjuvazisinin tehlikeli bir rekabeti önüne geçmek için – itilaf burjuvazyası, Almanya'nın kontrolünü eline almak şartıyla – onu yaşatmak. . Bu suretle Almanya itilaf burjuvazyasının bir müstemlekesi oluyor.

Siyaset itibarıyla, Fransız siyasetinin mağlubiyeti ve Anglo-amerikan siyasetin galebesi, proletarya inkılâbına karşı, banker piyerpon morgan'dan sabık komünist pol levi'ye kadar giden bir ittifak manasını haizdir.

Fakat, Fransa ve İngiltere'de şiddetli bir buhran tevlid etmeksizin Almanya tamirat bedelinin tediyesi için icab eden emtiayı ihraç edemeyeceği cihetle, vaziyeti temizleyecek en esaslı şart mefkud demektir.

Davos raporunun bilhassa sosyal – demokratlarda nikbinlik husule getirdiği şayan-ı kayddır. Bu pek tabiidir; zira sosyal demokrat partilerinin vazifesi, işçi kitlelerini ihtilalkar vasitalardan feragate teşvik etmekten ibarettir. Bu nikbinliğe İngiltere'nin iktisadi mahafil-i müdüranı iştirak etmiyor. Bilakis orada, iktisadi siyasetin amirleri arasında kara bir bedbinliğe tesadüf edilmektedir. Bu bedbinliğe mütevaziyen İngiltere'de maltuzyanizm ve müstemlekelere hicret temayüllerinin yeniden uyandığı [632] müşahede edilmektedir. Bir taraftan ise Amerika muhacereti men etmektedir. Bu da isbat ediyor ki, Amerika burjuvazyası inkişafın ila-nihaye devam edeceğini ümid etmiyor. Siyaseten bu muhacir kabulü hususundaki memnuiyet, Amerika'nın mümtaz ameleleriyle façist teşkilatları ve büyük burjuvazyası arasında bir ittifaka delalet eder. Hedefte ihtilalcı ve ihtilal fikirlerini kabule mütemayil amelelerin gelmesine mani olmaktadır.

Sosyal demokratlar, beynelmilel burjuvazyanın menfaatleri arasındaki tedahül ve mütekabil tabiiyetten sulh-perverâne neticeler istihraç etmektedirler. Bu tedahülün atide herhangi bir harbi imkânsız kılacak derecede ilerlediği kanaatindedirler. Fakat bunda hiç isabet etmiyorlar. Bu mütekabil tabiyet, menfaat zıddiyetlerinin önüne geçecek dereceden daha çok uzaktır.

Hülasa 1924 – 1925 senesi için vaziyeti şöyle tasavvur edebiliriz: Amerika'da mühlik buhranlar; ve bunların taht-ı tesirinde Avrupa'[d]a iktisadi vaziyetin vahamet kesb etmesi; muvaffakiyetli proletarya mücadeleleri için maddi ihtimaller. Eğer komünist partileri amele kitlelerini yerleştirmeye, köylüleri mefkûreye kazanmaya muvaffak olmazlarsa, bu ihtimaller kaçırılabilir. Bu takdirde sermayedarlık muvakkaten

proletaryanın, sırtından, buhranı izale edebilecektir. Bu ikinci ihtimali men etmek, proletaryanın ihtilalkar m¼cadele imkânlarından istifade etmesine vabestedir.

Nâkili

Ş. H.

TÜSTAV

Genç Leninistler Türküsü

“senin yollarında yürüyoruz ve damarlarımızda senin kudretini hissediyoruz”

“biz bir kıvılcımız ki, bir dünya yakacağız!

Biz bir dünya mahvedip, bir dünya yapacağız!”

Mefkûrenin, ümidin,

Heyecanın, neşenin,

Kaynağıdır beynimiz;

Alev gibi yanarız. .

Ne alevden bunalır, ne bu nura kanarız. . .

Bize tufan diyorlar!

Biz ne ateş, ne kanız:

Her adımı bir hesap,

Her bir sözü bir fikir,

Her birimiz bir âlem olan birer insanız.

Bizi koşturan emel,

Ne şahadet, ne gaza!

Tarihte ihtilalin,

Tabiatta kemalin,

Tekâmülün ahengin,

İfadesi gibiyiz;

Ne hayal için ölür, ne ölümden kaçarız. .

Kızıl elma sırrının sipahisi değiliz,

Bizi cořturan güneş

Ne sihirdir, ne serap:

Bize ilim, felsefe

Bize tarih, hakikat

Kořtuęumuz cenneti müjdeliyor ezelden;

Bu cennetin yolunu adım adım biliriz.

Bu yıkılan cemiyet

Bu inhilal, bu sukut

Bu kanayan kangren

Karşısında dehanın,

İnkişafın, doğuşun,

Nizamın, inkılâbın

Yollarıdır yolumuz;

Ne bu yoldan döneriz, ne bu yola řařarız.

Biz bir derya gibiyiz:

Çağıldarız, taşarız.

Uçurumu, girdabı

Tufan olur süpürür, rüzgâr olur ařarız.

“biz bir kıvılcımız ki bir dünya yapacağız!

Biz bir dünya mahvedip, bir dünya yapacağız!. .”

-şarklı-

[633]

Bolşevikler Diyarında Âli Tahsil

Moskova'dan gönderdiği kıymetli yazılarını mecmuamızın son nüshalarında neşrettiğimiz “şark darülfünunu” müdavimlerinden Sabiha Şaziye hanımdan, yeni Rusya'da âli tahsil hakkında, karilerimizi tenvir etmesini rica etmiştik. Aldığımız mektubu aynen derc ediyoruz:

Azizim doktor,

Hiç bir değeri olmayan yazılarımı mecmuanıza kabul etmekle gösterdiğiniz lütufkârlığa çok teşekkür ederim. Ben de bu lütufkârlığınızı, hatta fazlasıyla su-i istimal ederek, emrettiğiniz şekilde karilerinize müfid olabilecek yazıları mümkün olduğu kadar muntazaman göndermeye çalışacağım. Bugün “Moskova'da âli tahsil hayatı ve buna şarklı talebenin derece-i iştiraki” sualine cevap vermek istiyorum. Moskova'da âli tahsil müesseseleri iki kısımdır: 1) hükümet darülfünunları, 2) komünist fırkasının siyasi darülfünunları. Hükümet darülfünunları mesela, tıp, pedagoji, köy iktisadiyatı, turuk-ı münakale, musiki. . . ilh gibi az çok dünyanın her yerindeki ihtisas darülfünunlarını andırırlar. Bunların mevcudu inkılabdan sonra yirmiye tecavüz etti. Hükümet darülfünunlarına iştirak eden talebenin mevcudu (kırk bir bine 41,000) karibdir. Bunların maarif komiserliği idare ve kontrol eder.

İkinci kısım darülfünunlar siyasi parti darülfünunlarıdır ki bunların başlıcalarını siverdlof darülfünunu, sosyalist ilimleri akademisi, kızıl profesörler darülmesai³²si, şark, garb darülfünunları, Leninizm enstitüsü teşkil eder mecmuunda (yedi bin 7000) kadar talebe vardır. Şu halde kızıl Moskova'da kadın erkek (48,000 kırk sekiz bin) genç, darülfünunlarda tahsil ve tettebbu etmektedir. Bolşevik inkılâbını müteakip bütün Rusya darülfünunlarında müthiş bir demokratlaştırma ve [...] mücadelesi alevlenmiştir. Darülfünunların sıklaştırılmasından maksad ise mutlakıyet ve onu takip eden zamanlarda sadece asilzadegân ve zengin çocuklarına münhasır kalan darülfünun kürsülerini ve sıralarını, bizzat amele sınıfının ve geniş köylü kitlelerinin yani asıl manasıyla (halk) dediğimiz şeyin içinden çıkan profesör ve talebelerle doldurmak idi. Hâlbuki ilk adımda uzun seneler ilimden uzak tutulan işçi-köylü gençliği bu sıraları işgal edecek ilmi hazırlığı haiz görülüyordu. Bunun için her darülfünun nezdinde bir de (amele fakültesi) açılmıştır ki bu fakültelerin vazifeleri, amele ve köylü gençlerini, intisab edeceği darülfünun şubesine göre hazırlamak ve yetiştirmektir. Moskova ve Leningrad amele fakültelerinde ayrıca kadın, erkek (14000 on dört bin) işçi-köylü fakültelere girebilmek için hazırlanmaktadırlar. Bu fakültelere talebe ihzar etmek için her şura mıntıkasında; fabrikalar, şimendiferler, tersaneler, ordu aksamı, deniz ve hava filoları nezdinde namütenahi ibtidai parti mektepleri, ibtidai Marksist hücreleri. . . ilh açılmıştır ki, buralara hemen bütün Rus gençliği iştirak ederler. Partinin bu maarif teşkilatı haricinde ise

³² Çalışma yeri.

hükümetin resmi maarif teşkilatı ve tahsil müesseseleri gelirler. Rusya'nın muayyen darülfünun şehirleri yoktur. Bütün büyük şehirlerde darülfünunlar mevcuttur.

Darülfünunlarda Kadınlar

Rusya'da inkılabdan sonra köyde olsun, şehirde olsun, fabrikada, mektepte, hükümet idaresinde [634] hatta diplomat ve kumandan mekteplerinde, hülasa her yerde kadın ve erkek arasında, ayrı ayrı imtiyazlar, farklar mevcut olmadığı için, kadın darülfünun hayatına geniş bir surette iştirak eder. Pedagoji fakültesi gibi birçok fakültelerde, kadınlar hatta ekseriyeti bile teşkil ederler. Yalnız Moskova'da darülfünunlara mensup kadınların sayısı (19000 on dokuz bin) den biraz fazladır.

Bütün darülfünunlar meccani olduklarından başka, hemen hepsinde ihtiyacı-ı zaruriye ve mesken ihtiyacı gittikçe daha iyi olmak üzere temin edilmektedir. Parti mekteplerinde ise bu ihtiyacı en son ve zaruri şeylere kadar, muntazaman mektep bütçesinden temin edilir.

Şark Cumhuriyetlerinde Maarif

Şimdi âli tahsil de şark gençliğinin derece-i iştirakine gelelim. Bundan yalnız Moskova'yı kasd ettiğimizi zannediyorum. Çünkü Rusya birçok cumhuriyetlerden müteşekkil bir (cemahir-i müttehida) dir ki birçok şark cumhuriyetleri mesela Türkistan, Azerbaycan, Gürcistan. İlh bunların mühimlerini teşkil ederler. Bu cumhuriyetlerin merkezlerinde münhasıran veya kısmen yerli halka mahsus ve tedrisatı mümkün olduğu mahalli lisanda yapılan birçok darülfünunlar, amele fakülteleri vardır. Moskova'ya bu mekteplerden ekseriya ayrıca talebe kabileleri gönderilir.

Şark Darülfünunu

Müstakilen ve münhasıran şerefli'lere[şarklılara olmalı] mahsus diğer bir darülfünun vardır. İsmine (şark milletlerinin darülfünunu) deniliyor. Mevcudu (1000 bin) dir. Bu mevcudun (360) ını şarklı kadınlar teşkil ederler. Mektepte bütün Asya'nın ova ve yaylalarında sakin (63 altmış üç) milliyete mensup gençler bulunuyorlar. Talebe ekseriyet sırasıyla: Tatarlar, Azerbaycanlılar, Kafkaslılar, Türkiyeliler, Çuvaşlar, İranlı, Moğol, Hindli. . . ilh gençlerden mürekkeptir. Darülfünunun (26) memur tarafından idare edilen ve senevî kitap mevcudu yüzde yirmi tezayüd eden (250,000 iki yüz elli bin) kitabı havi bir kütüphanesi vardır. Bu kütüphanenin Türkçe şubesi Türkiye'de neşrolunmuş ve her gün neşrolunan kitapları mecmua ve risaleleri muntazaman takip ve tedarik eder.

İnkılâbımızı Nasıl Görüyorlar?

Rusya idaresinde ve beynelmilel hareketlerde tanınmış bütün haiz-i salahiyet simalar sık sık şark darülfünun'unda konferanslar verirler. Bu konferansların bilhassa Türkiye'ye temas eden aksamında görülen ruh, bende ve hepimizde şu kanaati tevlid etti: Türkiye halkı ve bu halkın rehberleri Türkiye inkılâbını inanılmaz va harika asa bir cüret

ve kabiliyetle tahakkuk sahasına çıkarmışlar; fakat hiç şüphe yok ki Bolşevik rehberleri bu Türkiye inkılâbının seyrini, tarihi mevkini, beynelmilel manasını, mahiyetini, zaruretlerini ve akıbetlerini daha pek çok iyi ve derin olarak anlamışlardır. Türkiye'mize göre inkılâbımız belki bir istihlas cidali ve muzafferiyetidir. Hâlbuki değil yalnız Çiçerin'e Troçki'ye, alelade herhangi bir komüniste, hatta bir kızıl ordu neferine göre ise, bu dava, bundan daha başka, daha muazzam, daha kabil-i istifade ve daha derin bir mana arz etmektedir. Her bucaktan na-kabil-i tasavvur felaket ve hücum deryaları, Rusya ihtilalinin çırağını artık söndürüyor zannedildiği, o muzlim zamanlarda, onlar böyle söylüyorlardı. Bugün açlık bolluğa inkılab etmiş, harpler zaferletmiş, tarihin henüz kaydetmediği muazzam bir kuruluş ve tesis devrine girilmişken, onlar yine öyle söylüyorlar. "Türkiye ve Rusya ancak dost ve arkadaş olabilir." Diyorlar. Darülfünunumuzda haftada bir şehir dâhilinde grup grup tenezzühler mecburi olduğu gibi, senede iki [635] defa da uzak Rusya şehirlerine, madenlerine büyük seyahatler tertib edilir. Şimdi darülfünunun tatil mevsimi olmak itibarıyla bu arkadaşlarımız şuralar cumhuriyetinin uçsuz bucaksız ülkelerinde, Bahr-i müncemid-i şimali³³, yahut Karadeniz sahillerinde, Pamir, Kafkas ve Türkistan yaylalarında seyahatlerle meşguldürler. Biz mahdud arkadaşlar, darülfünunun Moskova'ya yetmiş kilometre mesafedeki sayfiyesinde yaşıyor ve tedavi ediyoruz. Vaktim müsaid olduğu için size yazılar gönderebileceğim. Seyahat etmek icab ederse kadın olmaklığım itibarıyla benim için bilhassa tedkiki mümkün olan şark kadınları hayatını anlamak için başkır ve Kırgız obalarına gideceğim. Selamlarımı ve hürmetlerimi kabul ediniz efendim.

Sabiha Şaziye

³³ Kuzey Buz Denizi.

Komünist Beynelmilel'in 5.inci Kongresi

Son geçirdiğimiz haftalar zarfında inikad eden bu kongrede cereyan eden müzakerat hakkında karilerimize bir fikir vermek için, reis zinoyef yoldaşın beynelmileli alakadar eden teknil mesaili tahlil eden esas nutkunun mühim gördüğümüz kısımlarını bervech-i ati naklediyoruz:

Son Beş Senenin Muhasebesi

Galibiyetin henüz tahakkuk etmemiş olmasından hepimiz sabırsızlanıyoruz. Almanya inkılâbını bekliyorduk. Olmadı. Güçlükler çok büyüktür. Bizim deruni hissiyatımız için her şey pek fazla yavaşlıkla ilerliyor. Zira makdonald'ın ve Fransız sol vahdetinin hâkimiyetleri hitam bulmasını beklemek mecburiyetindeyiz. Fakat şeni bir gözle bakacak olursak, vekayii cereyanı pek o kadar da batı değildir. Bütün süratiyle dönen cesim bir değirmen taşına konan sinek, hareket ettiğinin farkında olmaz. Bizim için de hal aynıdır. Cihan tarihinin değirmeni oldukça seri dönüyor.

İşte son beş senenin muhasebesi:

1) yarı düzine kadar hükümdarlık devrildi. Bunlar meyanında Rus çarlığının da bulunmadığını söylemek bu değişikliklerin ehemmiyetini göstermeye kâfidir. Çarlığın tahribi cihan inkılâbında fevkalade büyük bir amildir.

2) küre-i arzın altıda biri bizimdir. Gerçi altıda beşi henüz eksiktir. Fakat elimize geçen kısmı sıkı bir tarzda tutmak da bir şeydir.

3) harb-i umumi neticesi, inkılab hareketi Asya'da ve diğer uzak memleketlerde büyük bir sürat kesb etti.

4) ileri memleketlerin sermayedarlığı sarsıldı ve kısmen inhilal etti.

5) amelenin mümtaz tabakatı (amele aristokrasisi) ve küçük burjuvazi, sosyal-demokratların şahsında, burjuva hükümetlerinin, kendilerinden vaz geçilemez birer cüz haline geldi, bu da bir terakkidir. Ona hiç şüphe yok ki, bunlar aksi inkılâpçılar ve hainlerdir. Lakin şeniyeten³⁴ ileriye atılmış bir adım muvacehesindeyiz. Bu, burjuvazinin infisahını irae eden bir alamettir.

6) komünist partileri büyüdüler. Biz artık sade propaganda cemiyetleri değil; cihan-şümül komünist fırkaları olmak üzereyiz.

³⁴ Gerçekten.

Geçen sene zarfında Bulgaristan'da, Almanya'da, Polonya'da ihtilalkar teşebbüslere şahit olduk. Tesadüfi hadiseler mevzu-ı bahs olmadığı apaçık görülüyor: bunlar, iki ihtilal dalgası arasında bulunduğumuzun a'raz³⁵ıdır. Umumiyet üzere beynelmilel siyasette ve amele hareketinde birçok vekayi cereyan etti: İngiltere'de amele hükümetinin teşekkülü, alman, Fransız, İtalyan intihabatı; Danimarka'da amele hükümeti; Amerika'da küçük burjuva cereyanlarının terakkisi; Norveç'te altı ay devam eden bir grev; iki buçukuncu (2 ½) beynelmilelin ortadan kalkması; nakliyat işçilerinin beynelmilel konferansı; İngiltere'de bir mütemadi grev havasının esmesi; çin şimendifercilerinin grevi, 150 bin Hindli mensucat amelesinin grevi, ilh. . . Henüz zaferi elde edemedik. Fakat işler yolunda gidiyor. .

Siyaseten bugün bir sulh-perver halkçılık (demokratiko-pasifist) devresine girmiş bulunuyoruz. Biz bundan on sekiz ay evvel, 1922 senesinde inikad eden 4 üncü kongrede bunu keşfetmiştik. O zaman biz idare-yi örfiye devresi içinde yaşıyorduk. Bugün makûs bir tahminde bulunabiliriz. Bu sulh-perver halkçılık devresini bir idare-i örfiye ve müthiş bir burjuva [636] aksi inkılâpçılığı devresinin takip edeceğini ileri sürer isek yanılmayız. Bunu da 4 üncü kongrede kaydetmiştik: “bugünkü burjuvazinin arsızcasına tahakkümü devresi ile ihtilalci proletaryanın tam zaferi arasında bir çok merhaleler vardır. Ve mütenevvi muvakkat maceralar kabildir.”

Hakikaten yeni olan bir vaziyet karşısındayız. Sulh-perver halkçılık devri muhtelif memleketler için çattı geldi: İngiltere Fransa, Danimarka'da. . . Birçoklarında da gayet yakında; Avusturya'da sosyal demokratların büyük bir muvaffakiyeti, Belçika'da aaleb-i ihtimal yarın vanderveld hükümetinin teşekkülü, Japonya'da bir yeni sol hükümet, Fransa'nın birer tâbii vaziyetinde olan Çekoslovakya ve Polonya'da da bir son[sol olmalı] blokun muvaffakiyeti muhtemeldir. Amerika'da mütehasıslar raporuna müzaheret ediliyor ve bir üçüncü parti lehinde bir hareket yapılıyor. Sonra birçok memleketler tarafından Sovyetler ittihadının tanınmasını kayd edebiliriz. Bu halkçılık ve sulh-perverlik, sosyal-demokratlarda ve bî-taraf amelelerde ve hatta bizim de kâfi derecede çeliklenmemiş olanlarımız da yeni hayali ümidler uyandırabilir. Ve itidal-perver cereyanları (sağ) takviye edebilir. Bunu nazar-ı dikkatten uzak tutmayalım.

Burjuvazi cerrahi usuller yerine, bir batı tedavi ikame etti. Mütehasıslar raporunu biliyorsunuz. Kanaatime göre bu alman proletaryasının boğazına geçirilecek bir açık ilmehtir. Yalnız ip ipektendir. Görünüşte daha az çirkindir ve onu yavaş yavaş soluk almak için vakit bırakarak sıkacaklar. . . İşte buna sosyal demokratlar sulh-perverlik ve halkçılığın zaferi tabir ediyorlar. Biz bu rapora karşı mücadele edeceğiz. Fakat bunun tatbiki gayet hayal-perestâne olduğunu hatırdan çıkarmayalım. Emperyalist burjuvaziler arasındaki ihtilafları izale etmeye çalışıldıkça mütemadiyen yeni ihtilaflar zuhur edecektir. Mütehasıslar raporunun da bir paçavra kâğıttan ibaret olduğu ve hiç bir şeyi tamir etmeyi kendiliğinden anlaşılacaktır. Fakat biz de buna hücumlarımızla yardım

³⁵ İşaretler.

etmeli ve bilhassa sosyal demokratların maskesini aşıya alıp hıyanetlerini teşhir etmeliyiz.

Bu sulh-perver halkçılık devrinin sonu ne olacaktır? Her bulerde[yerlerde olmalı] halklarının, Puankara'ların siyasetini takip edecek. Hayalata kapılanların az zamanda gözü açılacak.

Sosyalistler, Üçüncü Burjuvazi Partisi

Fakat İngiltere'de makdonald kabinesi gelici geçici bir idare vaziyetinde görünmüyor. Tahminime nazaran Labor parti muhtelif şekillerde iktidarı bir kaç sene muhafaza edecektir. O çok kuvvet kesb etmiş ve burjuvazi çok sarsılmıştır. Siyasette mühim bir amil olmamasının yolu yoktur. Denilebilir ki, beynelmilel sosyal-demokratlar, burjuvazinin üçüncü partisi olmuştur. Amerika'da da üçüncü bir partiden bahs olunuyor. Orada halkçı unsurlar bunu teşkil ediyor. Avrupa'da ise bu vazife ikinci beynelmilelci sosyalistlere teveccüh ediyor. Çok kabildir ki, İngiltere amele hükümeti ve Fransa'da sol vahdet hâkimiyeti, Almanya sosyal demokratlarının imdadına yetişerek bir müddet için, onları yeniden iktidara getirsin. Bundan da muhakkak surette, halkçılık hayalleri canlanacaktır. 5 inci kongre, bu sulh-perverliğin ameleleri uyuşturmak için bir münevvinim³⁶ olduğunu sosyalist amelelere anlatmak için icab eden vesaiti bulmalıdır.

Burjuvazi artık eskisi gibi idare-i hükümet edemez. Açıktan açığa, kâmilten burjuva olan bir hükümetin yaşaması artık imkânsızdır. Burjuvazi, amele hükümeti, sollar hükümeti gibi hilelere müracaat etmek mecburiyetindedir. Sosyalistler burjuvaziye üçüncü parti hizmetini görüyorlar. Avrupa'da burjuvazi bazen façistlere bazen sosyal demokratlara dayanıyor. Birinciler inhilal eden burjuvazinin sağ kolu ise, ikinciler sol koludur. Ve bu sermayedarlık muvazenesinin bozulduğunu gösteren en iyi alamettir.

Bir gün gelecek ki, burjuvazi sosyal demokratlara istinad etmeksiz[in] hükümet teşkil edemeyecek. Zaman-ı hazırın en mümeyyiz ve safı budur. İkinci beynelmilel hemen bütün burjuvazi devletlerine nazırlar yetiştiriyor. Bu da vaziyetin ne kadar ihtilale müsaid olduğunu gösterir.

Almanya'da "façistler, sosyal demokratları mağlup ettiler." Diye bir nazariye ortaya atıldı. Bunda brand'le roradek yoldaşlar tamamıyla yanılmışlardır. Bu iki fırka arasında hiç bir mücadele cereyan etmedikten kat-ı nazar, sosyal demokratlar, Almanya'da façizmin bir cenahı mevkinde almışlardır. Fransa'da da sosyalistler bu vaziyettedir. İkinci beynelmilel, burjuvazinin sol cenahı ve bir hükümet ve iktidar partisi olmuştur. Bu yalnız sosyalistlerin hıyanetini göstermez, aynı zamanda bu gibi vesait müracaat eden burjuvazinin ne derecede istikrar ve asayişten mahrum kaldığını da isbat eder.

³⁶ Uytucu.

Rusya'daki Müslüman Kadınlarının

İçtimai Vaziyetlerine Bir Nazar

2

H[a] grubu: Kırgız sahraları. – henüz tamamen feodalizm hayatına bile geçmemiş olan bu halk arasında, dinin nüfuzu pek derin değildir. Kırh-gız içtimai hayatı tanzim eden – Müslümanlığın şeriat denilen kanunlarından ziyade – Kırgızların kendi patriyarhal hayatlarının bekayası olan örf ve adetlerdir. Bu örf ve adetler sahra hayatının geniş, hürriyet-perver neticelerine istinad etmekte olduğundan, kadınları içtimai tahdidat ile taziyik etmemektedirler. Kırgız kadınları evvelce söylenen grupların kadınlarına nisbeten daha hür ve serbest yaşamaktadırlar. Bunlara bu serbestiyi veren tabiatıyla onların iktisadi hayat-ı itibarıyla, erkeklere bağlı olmamalarıdır. Malum olduğu üzere Kırgız göçebe hayatında iktisadi faaliyetin, yani hayvanat-ı ehliyeye bakmak işlerinin ekserisi kadınlar tarafından görülmektedir. Erkekler biraz “tufeylice” hayat geçirmektedirler. Bundan dolayı Kırgız kadını tam asrî bir kadın değildir. Yalnız Kırgız kadını siyasi ve içtimai harekete iştirak ettirmek meselesinin müşkülâtı, başka sebeplerden dolayı pek çoktur. Fakat buradaki müşkülât ne Türkistan, ne de Kafkasya'daki müşkülata benzemez. Bu, bilhassa onların küçük, küçük ve seyyar köylerde olmalarından; köylerin aralarında münakale ve muvasala vasıtalarının ibtidai bulunmasından ve sair medeni vesaitin azlığındandır. Fakat bunlara rağmen Kırgızların örenburg, petropavol, omsk ve saire gibi büyükçe şehirlere yerleşerek, şehir hayatına geçmiş yerlerinde kadınlar arasındaki siyasi şuur ve faaliyet günden güne genişlemektedir.

' **grubu.** – kırım'ın sahil şehirleriyle merkezi olan sen-frepol'de tatarlardan bir küçük ticaret burjuvazisi mevcuttur. Bu küçük burjuvazinin kadın kızlarından, inkılabdan evvel de asri tarzda okumaya başlayanlar bulunmuş ise de, kırım kadınlığının içtimai hayatına veyahut herhangi bir siyasi harekâtına iştirak edecek dereceye gelmemiştik. Kırım'ın vasati ve şimal aksamı basit usullerle ziraat yapan tatar köylüleriyle meskündür; orada kadınlık arasında değil, erkek köylü arasında bile maarifin intişarı 1917 inkılâbına kadar gayet cüzi ve ehemmiyetsizdi. 17 inkılâbını bu tarzda karşılayan kırım inkılabdan sonra birçok felakete maruz kaldı. Denikin, Varangel hadiselerinden, alman istilasından, 22-23 senesi açlıklarından kırım ahali ve kırım ahalesinin de en çok ziraatla meşgul olan – Müslüman tatar – kısmı en çok müteessir oldu. Gerek bu büyük hadisatın doğurduğu iktisadi tahavvülât ve gerek teşrinievvel inkılâbının dalgaları kırım ahalesinde büyük bir intibah doğurdu. Fakat kırım'da müteşekkil proletarya yok diyecek derecede olduğundan, bu intibah henüz bir şuurlu hale gelememiş ve kadınlığı da kendi ihatası içine alamamıştır. Bununla beraber kırım kadınlığının bugünkü vaziyetini Türkistan veya şimali Kafkasya kadınlarına benzetmek olmaz. Kırım'ın bu vakadan evvelki iktisadi hayatı, şimali Kafkas ahalesinin inkılabdan evvelki iktisadi hayatından çok farklı olmadığı halde, bugünkü kırım kadınlığı, şimali Kafkasya

ve Türkistan kadınlığına nisbeten daha canlı ve uyanıktır. Kırım kadınları arasında içtimai hayata ve siyasi faaliyete karışmaya başlayan birçoklarına [638] rast gelmek mümkündür. Kırım'ın son şuralar intihabatında, yerli kırım kadınlarından 3-4 kadın intihab edilmiş, bunlar umumi şuralar kongresine iştirak eylemişlerdir. Aralarından biri kırım merkezi icraiye komitesine aza bile intihab edilmiştir. Kırım matbuatı gösteriyor ki bunların intihabı sırf bir gösterişten ibaret olmayıp bunlar, şuraların faaliyetine doğrudan doğruya iştirak etmektedirler. Kırım'ın genç kızları arasındaki faaliyet ve mektebe doğru hareket çok şayan-ı dikkattir. Bu nokta-i nazardan Kırım'ı Azerbaycan ile mukayese etmek mümkündür.

H[e] grubu. – Volga boyu Müslümanları, muhtelif namlar altında, Rusya'nın vasati birçok vilayetlerine Volga nehirinin vasati kısmıyla, aşağı havzasına ve Sibiryaya dağılmışlardır. Rusya ile şark arasında ticari münasebette çok eski zamanlardan beri mutavassıtlık rolünü oynayagelen bu kısım halk arasında, ticaret sermayesinin inkişafı nisbeten daha erken olmuştur. 19 uncu asrın ortalarından itibaren bunlar arasında bir çok büyük ticaret sermayedarlarına ve içtimai, fikri sahada teceddüd harekâtının mübşirlerine rast geliyoruz. Yavaş yavaş inkişaf eden bu halk arasında yenilik hareketi, 1905 senelerinde büyük bir süratle ilerlemeye başlıyor, edebiyat ve maarif sahasında olduğu gibi ticaret ve iktisad sahasında da gayet mühim adım atıyorlar. Aralarından umum Rusya Müslümanlarının içtimai ve edebi hayatına tesir edebilecek içtimai ve edebi şahsiyetler zuhur ediyor. Heyet-i içtimaiyedeki bu harekâtın tesiri kadınlığa da kendisini hissettiriyor. Harb başlamadan evvelki senelerde bile Rusya Müslümanlarının içtimai ve edebi hayatına iştirak eden ve bu sahalarda kendisini gösteren birçok tatar kadınlarına rast gelebiliyoruz. Rusya Müslümanlarının bu kısmının, daha ziyade Ruslarla muhtelit olarak birçok vilayetlerde meskûn olması, bunların gerek içtimai, gerek iktisadi sahada Rus heyet-i içtimaiyesi ile beraber biraz muvazi³⁷ce ilerlemesine sebep oluyor. Bu halk arasında yalnız erkeklerden değil, kadınlardan bile Rus âli mekteplerinde, Avrupa mekteplerinde tahsil görenler, daha cihan [...] evvelki senelerde bile olurdu. Sosyalizm harekâtı bunlar arasında Bakû proletaryasına nisbeten geç başlamış ise de 1905 senesinden gecikmemiştir. 1905 senesi inkılâbı esnasında fakir tatar halkın kurtuluşunu sosyalizmde gören küçük hayalciler zuhura başlamıştır. Ayrıca sosyalist grupları ve sosyalist matbuatı bile teessüs etmiştir. Fakat bu sosyalizm harekâtı henüz tatar heyet-i içtimaiyesinin dâhilinde kendi nüfuzunu gösterememiş, ancak sanayi mıntıklarındaki tatar işçileri arasında kalmıştır. Tatar kadınları arasındaki harekâtı dahi 1917 inkılâbına kadar sırf burjuva ıslahatına doğru bir hareket sıfatıyla görüyoruz. Bu burjuva ıslahatı cereyanı kadınlar için ne talep edebilecekse, tatar kadınlarının uyanan kısmı ve onlara taraftar olan tatar hayalileri tarafından da öyle şeyler istenilmiş ve öyle yenilikler yapılmaya çalışılmıştır. 1917 senesinin inkılâbı, tatarlar arasındaki sınıfi tezadın çok iyi inkişaf etmiş olduğunu gösterdi. Bu hatta kadınların hareketinde bile gayet aşikâr oldu. Şubat inkılâbında, Volga boyu vilayetlerinde birçok burjuva tatar münevver kadınlarının, milli hareket yolunda siyasi ve içtimai faaliyete iştirak ettiklerini görüyoruz, tatar vilayetlerinin sayvetleşmesinden sonra ise ufak münevverân arasından çıkan tatar komünist kadınları

³⁷ Paralel.

görülüyor. Bunlar köylü ve işçi tatar kadınları arasında ve hatta diğer şark milletleri mesela – Türkistan, buhara, harzem, Kafkasya ve saire arasında – bile çalışıyorlar.

Fevziye

[639]

TÜSTAV

İnkılabî Vecizeler

-Bugünün itirazı yarının ıslahı içindir. İtirazsız geçen günler ıslahatsız yarınlar getirir.

-yabancı davaların gayesiz ölümlerine sevk olunurken itiraz etmeyenlerin, insaniyetin halâsı ve davalarında ölümlerle karşılaşmaktan korkmaları ne kadar hazindir!

-istibdadın en feci ağlanacak ciheti, duçar-ı esaret ettiği halkı kendisine bekçi yapmasıdır.

-dünyanın bugünkü mevzu-ı kavanini, yalnız burjuva denen teşkilatlı gasıpların selamet ve saadeti içindir.

-dünyanın bugünkü insanî mefkûresini umacı vaziyetinde gösteren ve görenler için nefret ve merhametten başka yapacak iş yoktur. Beşeriyet büyük hakikatleri daima geç ve güç anlaya gelmiştir.

-zulümden zafer bekleyenler, mazlumların en büyük yardımcılarıdır.

-bakir kalplerde şahsi husumetler değil, sınıf [...] ve insaniyet aşkı yaşanabilir.

-bugünkü nizam-ı içtimâin ceza kanunnameleri ancak teşkilatsız ve kudretsiz hırsızlar için bî-amandır.

-bir amelenin en evvel yapacağı iş, kendi kendisini uyandırmak olmalıdır.

-mazlumların düşünce ve hassasiyeti büyüdükçe, zalimlerin cüret ve cesareti küçülür.

-halk, bütün yaratıcı kuvvetlerin menbaı olduğuna göre [hakkın] büyüğü demektir.

-midesini vicdanından yüksek tutanlar, ilim ve irfanlarına rağmen daima alçakta kalan insanlardır.

-ta'sib³⁸ ve hurafat daima hakikatin yer edemediği kafalar arar.

-amele davasını yalnız yevmiyeye zam yaptırmak suretinde anlayanlar, dünyayı henüz öküzün boynuzunda zannedenler kadar zavallıdırlar.

-hakiki gençlik, taze ruh ve taze fikirlere sahiptir.

-aziz emeller ve insanî mefkûreler uğrunda ölenlerin yalnız vücutları ortadan kaybolur. Yaşayan ölümler, ölü yaşayanlardan daima aziz ve bahtiyardırlar.

³⁸ Zorlaştırmalar.

İlahî Halkçılık

Tramvaycuların Tedhişi Münasebetiyle

Sultanlar atıldı, saraylar satıldı, karanlığın aşinaları harabeliklerinden kovuldu. Bin kavga, bin yangın içinden kurtulan Türk milletine demokrasi verildi. Artık Türk cumhuriyeti garb asadır. Edirne'den Kars'a kadar uzanan malikânenin efendisi halktır, diye ilan edildi. İşte bir misal: tramvay şirketi bir Türk müstahdemini kovuyor. Aynı akıbetten korkan arkadaşları haklarını korumak için her medeni halkın yegâne müracaat [640] ettiği vasıtayı kullanıyor. Fakat karşısında ecnebi sermayedarının kahraman müdafini: ecnebi ordularını İstanbul'dan kovan dipçığı buluyor.

Halk hükümeti amelenin menfaatlerini koruyan bir kanun çıkartmamıştır. Binaenaleyh her yaşayan mahlûk gibi tabii bir sevk ile tehlikeye düşen amelede kendi nefsinin bizzat müdafaaya mecbur oluyor. Hükümetten basit bir muavenet olsun bekleyemiyor. Lakin halk hükümeti halkın kanıyla geçinen ecnebi tufeyliye toz kondurmuyor. Derhal müdahale ediyor. Ne için? Sükûnet-i umumiye ihlal edilmesin diye. . . İhlal eden kimdir? Amele. . . Çünkü amele bu milletin ferdlerinden zavallılarında bir insan değildir. . .

Bütün işçileri en acı bir hakaretle susturmak için bir adamın kolu kırılıyor. Öteki biçarenin gözü çıkarılıyor, bir diğerinin kafası patlatılıyor, dört günahsız işçi kadını kanlar içinde yere seriliyor: sükûnet-i umumiye budur! Acaba grevci amele, etrafındaki kardeşlerinden kaç kişiyi rahatsız etmiştir. Acaba efkâr-ı umumiyyeye sorulmuş mudur, o kendi hemcinsinin ezilmesine razı mıdır? Neden sükûnet-i umumiye namına bir bankerin üç beş kuruluşluk inadı yenilmiyor da halkın en çalışkanlarından yüzlerce kişiye dayak atılıyor! Şirket mösyölerinden hangisi rahatsız edilmiştir ki bir lokma ekmek için çırpınan kimsesiz insanlara silleler yağdırılıyor. . . Nereden biliniyor ki mutlaka yollara düşen amele haksızdır. Haksızlığı meydana çıkmadan evvel hangi insafla insanlar kafile kafile dipçikleniyor. Tekrar soralım; amele halktan başka bir şey midir, halk hükümeti, ameleyi iltizam şöyle dursun, bi- tarafisini bari muhafaza ederse taşıdığı armasının şanına şeyn³⁹ mi gelir, günah mı işlemiş olur. Kimden korkuyor? Sermayenin bu memleketten kaçmasından mı? Lakin merak etmesin. Sermaye şark masallarının ahretlik ve akıllara hayret veren defineleri gibi, intihar edip gömülmeye razı olacak kadar budala değildir. Çünkü dünyanın hangi köşesine gidilse, makineler bile işlemek için yağ ve kömür ihtiyacını mess⁴⁰ettirirler. Fakat her yerin insanları herhalde ve katiyen Türkiye amelesinden daha fazla hak-ı hayat istemiş ve çoktan beri ele geçirmişlerdir. O halde ne olur? Beş on fakir açlıktan ölmezse halk hükümeti tramvaysız, otomobilsiz kalmaz. Türk şehirleri Avrupa memleketlerine benzemek için alat ve edevattan evvel, yeter ki izzet-i nefis ve hayatı emin insanlarla dolu olsun. Aletleri yapacak ve kullanacak olanlar bilhassa yine halktır.

-Grev müşevviklerinden on üç kişi adliyeye verildi!

³⁹ Ayıp, kusur, noksan.

⁴⁰ İhtiyacı ortaya çıkmak.

Ah. Burjuva adaleti. . . Bu on üç kişi Őekavet mi yapmıştır? İsyana mı yapmıştır? Taklib-i hükümete mi kalkmıştır? Toplanma ve faydalı bir Őeye karar verme hakkı memnu mudur? Bu karar halka mı yoksa onun muhafızı geçinen hükümete mi muzırdır? İşgal hükümeti greve müsaade etmişti. Halk hükümeti müşevvik mi arıyor?

* * *

Halk hükümeti belki ifrat derecede halkçılığında halkı pek çok sevdiğinden – tıpkı la-teşbih molla gibi – sevdiği kullarının sabrını, takatini ve mutiliğini denediğinden bu kadar mutlak ve layüsel⁴¹ oluyor. Bu “ilahi halkçılık” belki. . . Eser-i [...]. Fakat ne kahhar⁴²-i tecellidir. . .

Düşünölse ki tarih bu muzlim yolda kaybolanlara dair nice misaller yazmıştır.

Cahit

Amedî Matbaası. Müdür-i Mesul: *Sadreddin Celal*

⁴¹ Yaratıcı, sorumsuz.

⁴² Yaratıcı.